

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 / 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1969 | ΑΡΙΘ. 17 / 18

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

5 Π. 1. Πάντες ἐταπεινοφρονεῖτε μηδὲν ἀλαζονεύομενοι, ὑποτασσόμενοι μᾶλλον ἢ ὑποτάσσοντες, ἡδίων διδόντες ἢ λαμβάνοντες. τοῖς ἐφοδίοις τοῦ Χριστοῦ ἀρκούμενοι καὶ προσέχοντες, τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐνεστερνισμέ-
10 νοι ἦτε τοῖς σπλάγχνοις, καὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. 2. οὕτως εἰρήνη βαθεῖα καὶ λιπαρὰ ἐδέδο-
το πᾶσιν καὶ ἀκώρεστος πόθος εἰς ἀγαθοποιίαν, καὶ πλήρης πνεύματος ἀγίου ἐκχυσίς ἐπὶ πάντας ἐγένετο· 3. μεστοὶ τε
15 ὀσίας βουλήs ἐν ἀγαθῇ προθυμίᾳ μετ' εὐσεβοῦς πεποιθή-
σεως ἐξετείνετε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς τὸν παντοκράτορα θεόν, ἵκετεύοντες αὐτὸν ἵλεων γενέσθαι, εἴ τι ἄκοντες ἡμάρ-
τετε. 4. ἀγὼν ἦν ὑμῖν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὑπὲρ πάσης τῆς ἀδελφότητος, εἰς τὸ σώζεσθαι μετ' ἐλέους καὶ συνειδή-
20 σεως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ. 5. εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι ἦτε καὶ ἀμνησίκακοι εἰς ἀλλήλους. 6. πᾶσα στά-
σις καὶ πᾶν σχίσμα βδελυκτὸν ἦν ὑμῖν. ἐπὶ τοῖς παραπτώμασιν τῶν πλησίων ἐπενθεῖτε· τὰ ὑστερήματα αὐτῶν ἴδια ἐκρίνετε. 7. ἀμεταμέλητοι ἦτε ἐπὶ πάσῃ ἀγαθοποιίᾳ, ἔτοιμοι εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. 8. τῇ παναρέτῃ καὶ σεβασμίῳ πολιτείᾳ κεκοσμημένοι πάντα ἐν τῷ φόβῳ αὐτοῦ ἐπετελεῖ-
τε· τὰ προστάγματα καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ κυρίου ἐπὶ τὰ πλάτη τῆς καρδίας ὑμῶν ἐγγράπτο.

II, 1-8. Ἐμπεριλαμβάνει καθηκοντολογίαν χριστιανικοῦ οἴκου καὶ χριστιανικῆς κοινότητος. Πρβλ. XXI, 6 ἐ. Κανόνες χριστιανικοῦ βίου εὐρίσκονται παρὰ Παύλῳ, Ἐφ. 5,22-6,9. Κολ. 3, 18-4,1. Α' Τιμ. 2,8-3,13,5, 4-6,2. Τίτ. 1,7 ἐ., 2,1-10 καὶ Α' Πέτρ. 2,13-3,7. — Τοιοῦτοι πίνακες καθηκόντων οἰκογενειακῶν καὶ κοινοτικῶν, ἐν εἴδει παραινέσεων, ἀπαντῶσι παρὰ τε τῷ Ἰουδαϊσμῷ τῆς διασπορᾶς καὶ παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Φιλοσοφίᾳ, ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἠθικῇ τῶν Στωϊκῶν. Οἱ κανόνες οὗτοι ἀνεπτύχθησαν ἐνωρίτατα ἐν πνεύματι χριστιανικῷ ὑπὸ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρώτων χριστιανῶν, τῶν καὶ ἡγουμένων τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος. Ὁ Κλήμης ἀκολουθεῖ ἐν τούτῳ τὴν ὑπάρχουσαν παράδοσιν. Πρβλ. J. A. Fischer σ. 55, σημ. 132. K. Staab — J. Freundorfer, Die Thesalonikerbriefe, die Gefangenschaftsbrieife und die Pastoralbriefe, Regensburg 1950 σ. 76. K. Weidinger, Die Haustafeln. Ein Stück urchristlicher Paränese, Leipzig 1928 σ. 54. A. Vögtle, Die Tugend- und Lasterkataloge im Neuen Testament, Münster 1936. 2 πρβ. Ἐφ. 5,21. Α' Πέτρ. 5,5. Πράξ. 20,35. Διδαχὴ 4,5. 5 πρβ. Ἰωήλ 3,1. Πράξ. 2,17. Ρωμ. 5,5. Τίτ. 3,5. II, 4: ἀγῶν» κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ὡς καὶ ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ ἐν Φιλιπ. 1,30. Ἐβρ. 12,1. Κολ. 1,29. Ὁ Κλήμης ἀσφαλῶς θὰ ἐγνώριζε τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἰσθμίων καὶ ἴσως ἐκ τούτων παραλαμβάνει τὴν εἰκόνα τοῦ «ἀγῶνος» διὰ τὴν ἀναγνωρίσθησιν ταύτην ἐν ἡθικῇ ἐννοίᾳ. Πρβλ. Κλήμ. 5,6,2. 7,1. 19,2. 35,4. 63,1. II, 4 : Πρβλ. Α' Πέτρ. 2,17. 5,9. II, 7: Τίτ. 3,1. Β' Τιμ. 2,21. 3,17. Β' Κορ. 9,8. Τίτ. 1,16. Κολ. 1,10. Α' Τιμ. 5,10. II, 8: Παροιμ. 7,3. 22,20.

3 Χριστοῦ Ι Δ Κ Κ² Σ: θῦ Α | προέχοντες Κ Κ² | ἐπιμελῶς: λείπ. ΔΚ | 4/5 εσπερινισμένοι Α | 9 ὄσας: θείας Ι | 10 ἐξετείνατε Α | 11 ἰλεως Α | 11 ἄκοντες Α Ι Κ Κ²: ἐκόντες Σ : ignorantes Α | 13 μετ' ἐλέους : μετὰ δέους Ι | συνειδήσεως ΑΙΣ : + ἀγαθῆς ΔΚΚ² | 14 αὐτοῦ ΑΙΣΚ: dei Α | 16 ἦν : λείπ. Α | 17 τῶν πλ.: τοῖς πλ. Α, + ὕμῶν ΔΚΚ² | 18 ἀμετ. — ἀγαθοποιία : λείπ. Α | 19 σεβασμιωτάτη Ι.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α' ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

II. 1. Καὶ ὅλοι ἐταπεινοφρονεῖτε μὴ μεγαλαυχῶντες (ἐπαίρομενοι καὶ κομπορρημονοῦντες) καθόλου, (προτιμῶντες) νὰ εἴσθε ὑποτασσόμενοι παρὰ νὰ ὑποτάσσετε (τοὺς ἄλλους, ἐξουσιάζοντες αὐτῶν), προθυμότερον (μετὰ μεγαλυτέρας εὐχαριστήσεως) δίδοντες

(βοηθοῦντες) ἢ λαμβάνοντες (παρὰ βοηθούμενοι). Ἄρκοῦμενοι εἰς τὰ ἐφόδια τοῦ Χριστοῦ (εἰς τὰς δωρεὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια χορηγεῖ ὁ Χριστὸς ὡς ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ μάλιστα τῶν χριστιανῶν) καὶ προσέχοντες τοὺς λόγους αὐτοῦ (τοὺς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἀναγινώσκονται καὶ ἐπ' Ἐκκλησίας) μὲ ζῆλον καὶ ἐπιμέλειαν (προθυμῶς καὶ προσεκτικὰ) εἶχετε τούτους ἐγκολλπωθῆ καὶ ἐκρατεῖτε τούτους μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα σας (ἐφυλάττετε τούτους ἐντὸς τῶν καρδιῶν σας), καὶ τὰ παθήματα Αὐτοῦ (τοῦ Κυρίου, τοῦ Σωτῆρος καὶ Λυτρωτοῦ τοῦ κόσμου) ἦσαν πάντοτε ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν σας (τόσον ζωηρὰ ἦσαν εἰς τὰς ψυχὰς σας τὰ παθήματα τοῦ Κυρίου χάριν τοῦ κόσμου, ὥστε συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως τὰ ἐβλέπετε ἐνώπιόν σας, ἔμπρὸς εἰς τὰ μάτια σας). 2. Ἐτσι εἰρήνη βαθεῖα καὶ λαμπρὰ (ἀπαστρέπτουσα ἀπὸ καλὰ ἔργα) εἶχε δοθῆ εἰς ὅλους καὶ ἀχόρταστος πόθος διὰ νὰ κάμνετε τὸ καλὸν καὶ εἰς ὅλους ἐγένετο πλήρης (τελεία καὶ ἄφθονος) ἡ ἔκχυσις (ἡ ροή, ἡ παροχή, ἡ δωρεὰ τῆς Χάριτος) τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. 3. Καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ γνώσεις τοῦ ἁγίου θελήματος τοῦ Θεοῦ (σφιχτοδεμένοι καὶ μεστωμένοι ἀπὸ τὸν νόμον καὶ τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ) μὲ ἀγαθὴν (μεγάλην, συνετὴν καὶ τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου) προθυμίαν καὶ μὲ τὴν εὐσεβῆ πεποίθησιν (τὴν βεβαιότητα τῆς πίστεως πού ἀποδεικνύετε μὲ τὴν εὐσέβειάν σας) ἀνυψῶνατε τὰ χέρια σας πρὸς τὸν παντοκράτορα (παντοδύναμον, πανάγαθον καὶ πάνσοφον) Θεὸν (καὶ εἰς τὰς προσευχὰς σας ἰδιαιτέρως καὶ εἰς τὰς κοινὰς συνάξεις τῆς θείας λατρείας), θερμῶς παρακαλοῦντες Αὐτὸν νὰ γίνῃ ἕλεως (ὡς φιλεύσπλαγχνος νὰ σᾶς συγχωρήσῃ), ἐὰν ἄκοντες (χωρὶς νὰ τὸ θέλετε) ἡμαρτήσατε εἰς κάτι (καὶ εἰς τὸ παραμικρόν). 4. Ὁ ἀγὼν σας ἡμέραν καὶ νύκτα ἦτο εἰς τὸ νὰ ἀγωνίζεσθε (μεριμνᾶτε καὶ ριψοκινδενεῦντες ἀκόμη) ὑπὲρ τῆς ὅλης ἀδελφότητος, μὲ συμπάθειαν καὶ μὲ πλήρη ἐπίγνωσιν ἐνεργοῦντες, ὥστε νὰ σώζεται (νὰ διαφυλάττεται καὶ νὰ τύχη τῆς σωτηρίας παρὰ τοῦ παναγάθου Θεοῦ) ὅλος ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκλεκτῶν Αὐτοῦ (ὅλη ἡ ἀδελφότης, ὅλοι οἱ χριστιανοί, πού ἀποτελοῦν τὴν ἐκλεκτὴν μερίδα τοῦ Κυρίου καὶ οἱ ὅποιοι συγκροτεῖτε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου). 5. Ἦσαστε εἰλικρινεῖς (ἀνυπόκριτοι καὶ εὐθεῖς) καὶ ἀκέραιοι (γνησίως εὐθεῖς καὶ ἀδιάφθοροι) καὶ ἀμνησίκακοι (μὴ ἐκδι-

κητικοί, ἀλλ' εὐκόλως καὶ εὐχαρίστως συγχωροῦντες ἐκείνους ποὺ ἔπταισαν ἢ σᾶς ἐπροξένησαν κακὸν) μεταξύ σας. 6. Κάθε ἀνταρσία (φατριαστική ἀνυπακοή καὶ ἐξέγερσις) καὶ κάθε σχίσμα (διάστασις καὶ διάσπασις τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας) ἦσαν εἰς σᾶς ἀποτρόπαια (ἀηδῆ καὶ σιχαμερά, μισητὰ καὶ ἀποκρουστικά). Ἐπενθεῖτε (ὑπερβολικὰ ἐλυπεῖσθε καὶ ἐθλίβεσθε) διὰ τὰ (τυχὸν) παραπτώματα (τὰ σφάλματα ποὺ δὲν ἐπιτρέπονται εἰς χριστιανούς) τῶν πλησίον σας (τῶν ἀδελφῶν καὶ ὁμοπίστων χριστιανῶν)· τὰ μειονεκτήματα (τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἐλλείψεις τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν) αὐτῶν ἐθεωρεῖτε ὡς ἐὰν ἦσαν ἰδικὰ σας. 7. Ποτὲ δὲν μετενεούσατε διὰ κάθε καλὴν πράξιν ποὺ ἐκάμαντε, (τοῦναντίον) εἴσθε ἔτοιμοι (καὶ πρόθυμοι) διὰ κάθε (νέον) καλὸν ἔργον. 8. Στολισμένοι μὲ πανάρετον (γεμᾶτον ἀπὸ ἀρετᾶς) καὶ ἄξιον παντὸς σεβασμοῦ βίον τὰ πάντα ἐκάμαντε μὲ τὸν φόβον Αὐτοῦ (παρακινούμενοι ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ποὺ σᾶς ἐμπνέει ἡ πίστις σας εἰς τὴν πανταχοῦ παρουσίαν τοῦ Θεοῦ)· αἱ ἐντολαὶ καὶ αἱ ἀπαιτήσεις (τοῦ νόμου) τοῦ Κυρίου εἶχον γραφῆ (ἐγγραχαχθῆ ἀνεξιτήλως) εἰς ὅλα τὰ πλάτη (καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν) τῆς καρδίας σας (ἐγνωρίζετε κατὰ βάθος καὶ πλάτος ὅλην τὴν σημασίαν τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς δοθεισῶν ἐντολῶν τοῦ θείου νόμου καὶ τῆς θείας θελήσεως).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιδικῶν, Ἁγίας Φιλοθέης 19, Ἀθήναι Τ. 117 εἴτε δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἢ εἰς τὰ τηλέφωνα 227.889 καὶ 227.651, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος

Ὁ γενόμενος τὴν 3ην Σεπτεμβρίου εἰς Αἴγιναν ἐπίσημος ἑορτασμός ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου, ἔδωσε μίαν ἐπὶ πλέον εὐκαιρίαν νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ τῆς νήσου καὶ τῶν περιχώρων πρὸς τὸν δημοφιλέστατον Ἅγιον. Ἡ δόξα πὸν τὸν προβάλλει πηγάζει ἀπὸ τὴν βαθεῖαν φωτεινὴν πεποίθησιν ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν του, ἡ ὁποία οὐδόλως ὑπῆρξε θορυβώδης καὶ ἐντυπωσιακὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου του. Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος ἔζησεν, ὅσον τοῦ ἦτο δυνατόν, κρύπτων τὸν θησαυρὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ του ἀνθρώπου, ἀλλὰ δὲν διέλαθε τὴν Ἐκκλησίαν. Αὕτη τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν Ἁγίων της καὶ τὸ πλήρωμά της τὸν τιμᾷ ἀπεριορίστως. Ὁ «ταπεινώσας ἑαυτὸν ἐδοξάσθη», κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ρῆσιν.

Ἀβάσιμον ἐπιχείρημα

Συχνὰ ἀκούεται, ὄχι σπανίως δὲ καὶ γράφεται, τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ κατάργησις τοῦ ράσου θὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, ὀδηγοῦσα πλῆθος νέων θεολόγων εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου. Τὸ ἀβάσιμον τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου καταδεικνύει δι' ἐπιστολῆς του πρὸς ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα ὁ ἀρχιμανδρίτης θεολόγος π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος, παρατηρῶν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ βίος τοῦ πραγματικοῦ κληρικοῦ ἔχει τόσας θυσίας — εἶναι ὀλόκληρος μία συνεχὴς θυσία — ὥστε ἡ περιβολὴ τοῦ ράσου εἶναι ἢ πλέον μικρὰ καὶ ἀσήμαντος. Πῶς λοιπὸν θὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὰς μεγάλας θυσίας οἱ μὴδὲ τὰς μικρὰς ἀποδεχόμενοι;»

Περιβολὴ καὶ ἐκκλησιασμός

Πρὸ τίνος, ἢ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆ Ἀθηνῶν ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς Ἱ. Ναοὺς καὶ τὸν ἐκκλησιασμόν εἰς αὐτοὺς γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐνδεδυμέναι μὲ «μίνι» καὶ γενικῶς ἡ περιβολὴ των δὲν εἶναι σεμνὴ. Τὸ μέτρον, παρὰ τὸ ὅτι φαίνεται ὑπερβολικῶς αὐστηρὸν καὶ ἀπροσάρμοστον πρὸς τὸ «πνεῦμα τοῦ καιροῦ μας», εἶναι ἐπιβεβλημένον καὶ θὰ ἔδει νὰ τύχῃ μιμήσεως εἰς ὅλην τὴν χώραν ἐκ μέρους τῶν ἐκασταχοῦ Σεβ. Ἱεραρχῶν. Καλὸν θὰ ἦτο, ἐξ ἄλλου, νὰ τοποθετηθοῦν πρὸ τῶν Ναῶν, τῶν Μονῶν καὶ ἄλλων τόπων ἱερῶν ἐπιγραφαὶ ξενόγλωσσοι, διαφωτιστικαὶ διὰ τοὺς μὴ Ἑλληνας περιηγητάς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὸ ἰδικόν μας αἰσθητήριον ὡς πρὸς τὴν περιβολὴν κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν τόπων τούτων.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ

Μέσα στην παράδοση εποχή μας, ἄς ἀκούσωμε μία παράδοση, μακρινή, γιὰ νὰ μὴν πῶ ἀναχρονιστική, φωνή:

«Δὲν ἔμπορεῖ ὁ καλόγηρος νὰ σωθῆ, παρὰ μακριὰ νὰ φεύγη τὸν κόσμον. Εἶναι καλόγηρος ἐδῶ; Φύγε, καλόγηρέ μου, πήγαινε εἰς τὸν δρόμον, ὅπου θέλεις νὰ σωθῆς.

Μὰ θέλετε εἰπεῖ·

— Καὶ σὺ καλόγηρος εἶσαι· διατί συναναστρέφεται μὲ τὸν κόσμον;

— Καὶ ἐγώ, ἀδελφοί μου, κακὰ τὸ κάμνω. Μὰ ἐπειδὴ τὸ Γένος μας ἔπεσεν εἰς ἀμάθειαν, εἶπα: ἄς χάσῃ ὁ Χριστὸς ἐμένα, ἕνα πρόβατον καὶ ἄς κερδίσῃ τὰ ἄλλα. Ἴσως ἢ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐχή σας σῶση καὶ ἐμένα».

Τὸ Γένος καὶ ὁ Χριστὸς, ὁ Χριστὸς καὶ τὸ Γένος καὶ ἀνάμεσά τους ἕνας ἄνθρωπος, κάτι λιγώτερο — γιὰ τὴν ἀντίληψί μας — ἕνας καλόγηρος. Ἐνας καλόγηρος μ' ἕνα συναίσθημα ἐνοχῆς γιὰ μιὰ λιποταξία, ποῦ δὲν εἶναι λιποταξία καὶ μὲ μιὰν ἐλπίδα πὼς ἢ εὐχὴ τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου ποῦ προκάλεσε τὴ λιποταξία τοῦ μοναχοῦ θὰ κάμψῃ τοῦ Κυρίου τὴν εὐσπλαγχνία. Θὰ μποροῦσε ἴσως νὰ μιλήσῃ κανένας γιὰ διάθεσι φιλοπαίγμονα, γιὰ καλόκαρδο χιοῦμορ, ἂν δὲν πρόβελνε ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς ἀνυπόγραφες γιὰ τὴν ὥρα γραμμές, τόσος ἀπέραντος πόνος, τόσος σπαραγμὸς ψυχῆς. Κι' ὁ σπαραγμὸς αὐτὸς μαζί μὲ τὶς εὐχές τῶν ἐλαχίστων καὶ τὴν αἰμάτινη σφραγίδα τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου ἔχει κάμψῃ ἀσφαλῶς τὴ θεία εὐσπλαγχνία.

«Τὸ Γένος εἰς τὴν ἀμάθειαν». Λένε πὼς ἢ γινῶσι ἐλευθερώνει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἀμάθεια τότε πρέπει νὰ τὸν σκλαβώνῃ. Καὶ ἂν ἢ ἀμάθεια πέφτῃ στὸ σκλάβο ἄνθρωπο δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μεγαλύτερο κακό, βαρύτερη συμφορὰ. Αὐτὴ ἦταν ἢ συμφορὰ τοῦ Γένους, ποῦ εἶχε κατεβῆ τὰ σκαλιὰ ἕνα-ἕνα γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ ἀνθρώπινο σχῆμα μὲ τὸ σκυμμένο μέτωπο καὶ τὴν λυγισμένη ψυχὴ. Ραγιᾶς. Ἡ ὥρα ποῦ τὰ πολῦτιμα εὐτελίζονται καθὼς τὸ μάτι τῆς ψυχῆς χάνει τὸ θεῖο του φῶς. Ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ γίνεται ἴσκιος καὶ γλυστράει καὶ φεύγει. Ἡ ὥρα τῆς ἀρνήσεως εἶναι κοντά. Ἡ ἄλογη ζωὴ, βοηθημένη ἀπὸ τὴ σκλαβιά καὶ τὴν ἀμάθεια, ἀντρεῖται, νικᾷ. Τὸ δημιουργημὰ γίνεται ἄδειο σακκί, ἀρνεῖται τὸν ἑαυτό του, τὰ ὄσια καὶ τὰ ἱερά. Ὁ καλόγηρος, ποῦ θέλει νὰ σῶσῃ τὸν ἑαυτό του στὴν ἐρη-

μιά, ένωτίζεται τήν κατάπτωσησι, άνατριχιάζει στόν κρυφόν σπαραγμό, συγκλονίζεται. Ἡ θεία ἀγάπη, κυριαρχικά θρονιασμένη στήν ψυχή του, γίνεται θεία φωτιά πού τήν κατακαίει. Ἐνα ραβδί μονάχα χρειάζεται πιά ὁ καλόγηρος νά τόν στηρίξει στήν ὀλοένα ἀνανεούμενη ὁδοιπορία του κι' ἕνα ὄνομα χρειάζομαστε ἑμεῖς γιά νά τοῦ ἀφιερῶσουμε τήν εὐλάβεια καί τήν προσευχή μας· μᾶς τὸ δίνει ὁ ἴδιος, ὑπογράφοντας τήν διδαχή πού διαβάσαμε στήν ἀρχή: «Κοσμᾶς ἱερομόναχος, εὐχέτης σας».

Ναί! Ὁ Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, ὁ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Γένους.

* * *

Χίλια ἑφτακόσια δεκατέσσερα! Ἐποχή βαρειᾶς δουλείας, ὅταν βλέπη τὸ φῶς ὁ μέγας ἀπόστολος τοῦ ἔθνους στοῦ Μεγάλο Δέντρο Αἰτωλίας. «Ἡ πατρίδα μου ἡ ψεύτικη, ἡ γήϊνη καί μάταιη εἶναι εἰς τήν ἐπαρχίαν Ἀπόκουρο. Ὁ πατέρας μου, ἡ μητέρα μου, τὸ γένος μου, εὐσεβεῖς Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί», γράφει ὁ Ἅγιος. Μαζί μὲ τ' ἄλλα σκλαβόπουλα μεγαλώνει ὁ μικρὸς Κοσμᾶς-Κωνσταντῖνος κατὰ κόσμον — κι' ὀλοένα φουντώνει ὁ πόθος γιά γράμματα πού εἶχε ξεπεταχτεῖ μέσα στήν ψυχή του. Μὰ τὸ σχολεῖο εἶναι «σπάνιόν τι χρῆμα» γιά τὰ χρόνια ἐκεῖνα. Δουλεύει τήν τέχνη τοῦ ἀνυφαντῆ μὲ τὸν πατέρα του καί ἡ φαντασία κτίζει τοὺς κόσμους της. Στὰ εἴκοσί του χρόνια ἀρχίζει νά διδάσκεται τὰ γράμματα μὲ δάσκαλο τὸν Ἄνανιαν Δερβισιάνο. Σὲ τρία χρόνια ὁ μαθητὴς γίνεται δάσκαλος ὁ ἴδιος στὴ Λουμπουτινᾶ· γράμματα καί φρονηματισμὸς ἔθνικοθρησκευτικὸς οἱ παιδευτικοὶ του στόχοι μὲ πρωτότυπη δική του διδακτική. Ὁ φλογερὸς μεθοδικὸς του λόγος συναρπάζει τοὺς μικροὺς. Ἡ σκλαβιά μὲ τὰ θλιβερά της καθέκαστα ὑποχωρεῖ. Ἐνας κόσμος ἐλευθερίας ξετυλίγεται λίγο-λίγο μπροστὰ σὲ διψασμένα μάτια καί διψασμένες ψυχές, ζωντανευμένος ἀπὸ τὴν πνοὴ τοῦ νεαροῦ δασκάλου, ὅπου συνεπαρμένοι περιδιαβάζουν οἱ μικροὶ μαθηταί. Μ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἐπιτυχία ὁ Κοσμᾶς θεωρεῖ τὸ ἔργο του μισό· πιστεύει ὅτι πρέπει νά βγῆ καί στήν κοινωνία τὴν μεγάλη. Χέρσο χωράφι κι' αὐτὴ γυρεύει τὸν ἐργατικὸ γεωργό. Κι' εἶναι θαυμαστὴ ἡ ἐξωσχολικὴ του δραστηριότητα.

Μὰ ὁ Κοσμᾶς εἶναι ἀνικανοποίητος, ἀνήσυχος. Νοιώθει τὴ μόρφωσί του ἀνεπαρκῆ, ὡς τώρα ἀφορμὲς μόνο πῆρε καί οἱ ἀφορμὲς αὐτὲς πρέπει νά γίνουν ἀπαρχὲς καί θεμέλια γιά μιὰ βαθύτερη καλλιέργεια, γιά πλουσιώτερη πνευματικὴ σοδειά. Καί τότε ἔρχεται τὸ μήνυμα γιά τὴν σύστασι τῆς Ἀθωνιάδος. Τρέχει ἀπὸ τοὺς πρώτους. Περνᾶ στιγμὲς βαθεῖας ἱκανοποιήσεως ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Ζῆ τις στιγμὲς τοῦ ἀνθρώπου πού βρῖσκει τὸ πλήρωμα τοῦ πόθου του. Ὁ Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης, ὁ Παναγιώτης Παλαμᾶς, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ Τζερτζούλης εἶναι οἱ φημισμένοι δάσκαλοι πού συγκλονισμένος ὁ Κοσμᾶς παρακολουθεῖ καὶ ρουφᾷ ἀχόρταγα τὰ νάματα τῆς σοφίας τους. Ἀνοίγεται ὁ νοῦς του στὶς θαυμαστὲς ἐκτάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ στοχασμοῦ καὶ στοὺς ἀγροὺς τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης καὶ ὁ Τζερτζούλης τοῦ ἀνοίγουν κι' ἄλλη μιὰ προοπτική. Ὁ πρῶτος μαζί μὲ τὰ μαθηματικά καὶ τὴ θεολογία πού διδάσκει, μνεῖ τοὺς μαθητὰς του καὶ σ' ἕναν ἄλλο εὐγενικὸ ἀγῶνα. Ὁργανώνει πυρῆνες ἀπὸ νέους μὲ σκοπὸ νὰ ἐργασθοῦν γιὰ τὴν ἠθικοθρησκευτικὴ ἀναγέννησι καὶ ἐθνικὴ ἀποκατάστασι τοῦ σκλαβωμένου Γένους. Μὰ καὶ ὁ Τζερτζούλης πρωτοστατεῖ στὴν πνευματικὴ κι' ἐθνικὴ κίνησι τοῦ 18ου αἰῶνος. Οἱ δυὸ αὐτοὶ διδάσκαλοι τοῦ Γένους τὸν ἐπηρεάζουν βαθιά, καθὼς τοῦ ξυπνοῦν τὸν παλιό του πόθο, νὰ ἐργασθῆ μ' ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ τὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό. Ἡ προσταγὴ τοῦ Κυρίου «στῆριξον τοὺς ἀδελφούς σου» μαζί μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ Παύλου «Μηδεὶς τὰ ἑαυτοῦ ζητεῖτω ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ ἑτέρου» δὲν φεύγει ἀπὸ τὸ νοῦ του. «Ἀκούοντας κι' ἐγώ, ἀδελφοί μου, λέει ἀργότερα, τοῦτον τὸν γλυκύτατον λόγον ὅπου λέγει ὁ Χριστός μας νὰ φροντίζωμεν καὶ διὰ τοὺς ἀδελφούς μας μ' ἔτρωγεν ὁ λόγος ἐκεῖνος μέσα εἰς τὴν καρδίαν τόσους χρόνους, ὡσὰν σκουλήκι ὅπου τρώγει τὸ ξύλον». Καὶ ἡ μεγάλη ἀπόφασι παίρνεται. Γίνεται μοναχὸς στὰ 1759 κι' ἐπισημοποιεῖ ἔτσι τὴν ἀπόφασί του ν' ἀφιερωθῆ στὸ Ἔθνος, ἐκπληρώνοντας τὴν ἐπιταγὴ τοῦ Κυρίου. Διακόπτει ἔτσι δέκα ἐπτὰ χρόνων παραμονὴ στὸν Ἀθῶνα. Δέκα ἐπτὰ χρόνων γαλήνη ὑποτίθεται καὶ ἡσυχία καὶ ἀποκοπὴ δεσμῶν ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἀδελφῶν. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο ποτέ. «Ἐκάθησα εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος δέκα ἐπτὰ χρόνους καὶ ἐκλαυσα τὰς ἁμαρτίας μου καὶ τὰς ἰδικάς σας». Ὅλα αὐτὰ τὰ 17 χρόνια δὲν ἔλειψε οὔτε μία στιγμὴ ἀπὸ τὰ μάτια του τὸ ὄραμα τῆς σκλαβωμένης, τῆς ματωμένης Πατρίδος, πού τῆς ἔκαμε τρισεχειρότερη τῆ σκλαβιά ἢ φρικτὴ ἀμάθεια.

Ἀνεβαίνει στὴν Κωνσταντινούπολι γιὰ νὰ θέσῃ τὴν ἱερὴ του προσπάθεια κάτω ἀπὸ τὴν ἔγκρισι καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Πατριάρχου. Ὁ Πατριάρχης Σεραφεῖμ ὁ Β', ἄνθρωπος θερμῆς πίστεως καὶ ἀγνοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, διακρίνει τὴν φλόγα πού λαμπαδιάζει τὴν ψυχὴ τοῦ Κοσμᾶ, συνεπαίρνεται ἀπὸ τὸ μεγαλεπήβολο σχέδιο τοῦ ταπεινοῦ μοναχοῦ, τὸν βλέπει κι' ὅλα νὰ ὀργῶνη ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὴν αὐχμηρὴ Ἑλληνικὴ γῆ πού τόση ἀνάγκη ἔχει ἀπὸ ἀγάπη καὶ φροντίδα. Ἀγκαλιάζει τὸ μικρόσωμο ρασοφόρο, τὸν εὐλογεῖ καὶ τὸν ἐξαποστέλλει: «Καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, καγὼ πέμπτω ὑμᾶς».

Ἡ καταπληκτικὴ περιπέτεια ἀρχίζει. Ἀπὸ τὴν Πόλι ὡς τὰ Ἰόνια νησιά καὶ ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα ὡς τὴ Β. Ἡπειρο, ὅλος ὁ σκλαβωμένος Ἑλληνισμὸς δέχεται τὰ «ρήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς» ἀπὸ τὸ φλογερὸ ἱεραπόστολο. Ἕνας στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἀκούγεται ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλληνικὴ γῆ, καθὼς δέχεται τὸν Εὐαγγελισμὸ τῆς διπλῆς ἀναστάσεως. Πῶς ξέρει νὰ ξαναστηλώνη τὴν ψυχὴ, νὰ τὴν φέρνῃ στὸν ἴσιο δρόμο, νὰ τὴν κἀνῃ ν' ἀναθυμᾶται τὸ μεγαλεῖο τῆς. Ἀγρότες, τσομπάνηδες, ναυτικοί, ἐργάτες, ὁ κόσμος μὲ τὰ σκυφτὰ μέτωπα, τὸν ἀκοῦν κι' εἶναι ὁ λόγος του δροσιὰ κι' ἀνάσα. Γαληνεύουν, μερεύουν, ἀποδεσμεύονται ἀπὸ τὸ φόβο ποὺ ἐξευτελίζει τὴν ψυχὴ, σηκώνουν τὰ μάτια πρὸς τὸν οὐρανό. Ὁ Ἄγιος κερδίζει τὴ μάχη ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας, τὴ μάχη ἐναντίον τῆς σκλαβιάς.

* * *

Ὁ λόγος τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ εἶναι λόγος ἀπλός, βαθύς, πνευματικός, λαγαρός, συναρπαστικός, γνήσιος, ἀκιβδήλευτος, πολυεδρικός, καρποφόρος. Κι' αὐτὸς ὁ λόγος ἀναδείχνει τὸν Κοσμᾶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ποὺ νοιώθουν τὸν καημὸ τῆς ἐποχῆς τους καὶ ξέρουν νὰ ρίξουν τὸ βάλσαμο ποὺ ζητοῦν οἱ πληγές τῆς. Κήρυγμα καὶ λόγος ἐνὸς ὀραματιστοῦ ποὺ γνωρίζει νὰ θεμελιώνη στὴν πραγματικότητα τὰ ὀράματά του. Λόγος ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε περιττὸ στολίδι, ἀπὸ κάθε ἀνεδαφικότητα, ποὺ ξέρει νὰ βρῖσκη τὸ δρόμο τῆς ψυχῆς.

Κέντρο τῆς δραστηριότητος καὶ τοῦ κηρύγματός του καὶ κίνητρο βαθρὸ ἦταν ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ δουλωμένο Γένος τὸν οἰστρηλατοῦσε ἀδιάκοπα, καθὼς ἀγκάλιαζε τὸ εἶναι του ὀλάκερο. Ἦταν ἓνα συναίσθημα βαθύ καὶ κραταιὸ ποὺ γεννιέται πάντα μέσα στὶς γενναῖες καὶ εὐλογημένες ψυχές, ποὺ βρίσκονται δεμένες μὲ τοὺς ἄλλους πονεμένους στὸν ἴδιο ζυγό. Ἡ συμμετοχὴ στὸν ἴδιο πόνο, τὸ βάρος τῆς ἴδιας ἀγωνίας, τὸ ρῖγος τοῦ ἴδιου κινδύνου σφυρηλατοῦν τὸν ἀκατάλυτο σύνδεσμο, ἀνάβουν τὴν ἀέναη φλόγα τῆς ἀγάπης. Καὶ ἓνας τέτοιος φίλος εἶναι ἄμεσα παραδεχτός, μὲ τὸ αἰσθητήριό τῆς ζωῆς, μὲ τὴν κοινότητα τῆς δοκιμασίας στὸ ἴδιο καμίσι. Καταλαβαίνει κάθε κίνησί του κι' εἴτε τὸν διώξης, εἴτε τὸν ἀγκαλιάσης μπορεῖς νὰ εἶσαι σίγουρος ὅτι δὲν λαθεύεις. Ἔτσι ὁ ραγιᾶς εἶχε βεβαιωθῆ γιὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ εὐαγγελιστοῦ, τοῦ δασκάλου, τοῦ ἐπιτιμητοῦ, τοῦ πατέρα κι' ἀδελφοῦ, τοῦ Κοσμᾶ. Μήπως χρειαζόταν ἄλλη μεγαλύτερη ἀπόδειξι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὀλοκληρωτικὴ παράστασι «τῆς ἐδικῆς του προκοπῆς, ὅπως λέει, τοῦ ἐδικοῦ του καλοῦ» καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴ πάλι ἀφιέρωσί του στὶς ἀνάγκες

τῶν ἀδελφῶν του; Κι' ἔφτασε ὁ Ἅγιος νὰ διαπιστῶνῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀνταπόκρισιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν του: «Δέκα χιλιάδες χριστιανοὶ μὲ ἀγαπῶσι καὶ ἓνας μὲ μισεῖ, χίλιοι Τούρκοι μὲ ἀγαπῶσι κι' ἓνας μὲ μισεῖ». Ἡ πανηγυρική αὐτὴ δικαίωσι ἄς διδάξῃ ὅσους ἀπὸ μᾶς διστάζουν νὰ ἀφιερωθοῦν σ' ὅποιοδῆποτε ἔργο ἀγάπης.

Σὲ τέτοιο κλίμα ἀγάπης πιάνει νὰ στηρίξῃ τοὺς ὀλιγοψύχους ποὺ ἔφταναν—πρᾶγμα ποὺ πῆρε κάποτε διαστάσεις ἐκπληκτικῆς— νὰ πλησιάζουν τὴν πίστι τοῦ κατακτητοῦ καὶ ν' ἀσπάζονται τὸν ἰσλαμισμό. Μέσα στὸν ἀδίδακτο, τὸν ἀδιαφώτιστο, τὸν ἀμαθῆ ὅπως λέει ἐκεῖνο κόσμο ἀνάβει τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν, σὰ φάρο προσανατολισμοῦ. «Ὁ πανάγαθος καὶ πολυέλεος Θεός, ἀδελφοί μου, ἔχει πολλὰ ὀνόματα. Λέγεται φῶς καὶ ζωὴ καὶ ἀνάστασις καὶ στράτα· ὅμως τὸ καθολικὸν ὄνομα εἶναι, ὡς λέγεται, ἀγάπη». Ἀγάπη μέσα στὸ μῖσος, τὴν καχυποψία, τὸ φόβο, τὸν κατατρεγμό. Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀπὸ ἀγάπην μᾶς ἐχάρισε τόσα ἀγαθὰ, τὴ γῆ καὶ τὰ νερὰ καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα καὶ τὴ φωτιὰ καὶ τὴ νύχτα καὶ τὴν ἡμέρα καὶ τὸν οὐρανὸ μὲ τὸ στολισμό του. Κι' ὁ Θεὸς δὲ θέλει ἀπὸ μᾶς «παρὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴ μετάνοιά μας, γιὰ νὰ μᾶς βάλῃ στὸν Παράδεισο». «Δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀγαποῦμε τόσο πολὺ, ὅπου ἂν κάμῃ χρεῖα, νὰ χύσωμεν καὶ τὸ αἷμα μας διὰ τὴν ἀγάπην του, καθὼς καὶ αὐτὸς τὸ ἔχυσε διὰ τὴν ἰδικὴν μας»; «Τοῦτο σᾶς λέγω καὶ σᾶς παραγγέλλω... τὸ κορμί σας ἄς τὸ καύσουν, ἄς τὸ τηγανίσουν, τὰ πράγματά σας ἄς τὰ πάρουν, μὴ σᾶς μέλει. Δώσατέ τα. Δὲν εἶναι ἰδικὰ σας. Ψυχὴ καὶ Χριστὸς σᾶς χρειάζονται. Αὐτὰ τὰ δύο, ὅλος ὁ κόσμος νὰ πέσῃ ἀπάνω σας, δὲν ἠμπορεῖ νὰ σᾶς τὰ πάρῃ, ἐκτὸς ἂν τὰ δώσετε μὲ τὸ θέλημά σας». Ἡ ἀγάπη, ἡ προσωπικὴ εὐθύνη, ἡ δύναμις τῆς ἐλευθερίας μέσα στὸν ἡρωϊκὸ λόγον τοῦ Κοσμᾶ παίρνουν τὸ ραγιᾶ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρκων ποὺ τρομοκρατοῦν ἢ δελεάζουν καὶ τὸν στήνουν ἀπέναντί του ὕπαρξι πνευματικῆ, ἔτοιμο νὰ δεχθῇ τὴ φρίκη μαρτυρίου γιὰ νὰ διαφυλάξῃ τὸν ἔθνισμό καὶ τὴν πίστι του, τὰ ὄσια καὶ τὰ ἱερά.

Τὸ κακό, ὅπως εἶπαμε, πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀμάθεια καὶ κτυπᾶ ἀμείλικτα τὴν πολυκέφαλην αὐτὴ ὕδρα ὁ Ἅγιος. «Σὲ ὅποιο χωριὸ κι' ἂν πήγαινε «ποῦν' ὁ παπᾶς σας»; ρωτοῦσε. Οἱ χωριανοὶ τσιμουδιά. «Εἶπα, δυνάμωνε τότε ὁ Ἅγιος, ποῦ εἶναι ὁ παπᾶς σας; Μακάρι νὰ εἶχαμε, παπούλη, τολμοῦσε κι' ἔλεγε κάποιος. Ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖό σας; ξαναρωτοῦσε συνέχεια. Μακάρι νὰ εἶχαμε, ξαναποκρινόταν οἱ χριστιανοί. «Χριστιανοὶ δίχως παπάδες! Ρωμιοὶ δίχως σχολεῖά! Καλὰ θὰ πᾶμε», ἀγρίευε τότε ὁ Ἅγιος. Σὰ γύριζε ὅμως κι' ἔβλεπε τὰ τραχιά, τὰ βασανισμένα τοὺς πρόσωπα, τὸ ντροπιασμένο τοὺς βλέμμα, τὸ πικραμένο, τοὺς ἐλυπόταν. Καὶ τότε

πρόσθετε: «Μὰ δὲν τὸ ξέρετε λέω, πὼς τὸ σχολειὸ κι' ὁ παπαῆς εἶναι Θεοῦ πράγματα; Κάλλιο νηστικός νὰ μένη ὁ ἄνθρωπος παρὰ δίχως παπαῆ καὶ δίχως σχολειό. Κάλλιο νὰ μᾶς λείπη μιὰ ἐκκλησιά, ἀπὸ τίς πολλές, παρὰ τὸ σχολειό! Μεγάλο λόγο ξεστόμισα, τὸ γνωρίζω. "Ὁμως, ἂν ξέρετε τί οὐράνια φῶτισι μᾶς δίνει τὸ σχολειό, δὲ θὰ μὲ κακοπιάνατε. "Ὅπως δὲ θὰ μ' ἀποπάρη κι' ὁ Κύριος. Γιατὶ Ἐκείνου τῆ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖο ἀνυμνοῦνε τὰ σχολεῖα. Κι' ἀπὸ τὰ σχολεῖα πρέπει νὰ περνᾶς πρῶτα, γιὰ νὰ μπαίνης στὶς ἐκκλησιές». Γι' αὐτὸ γράφει στὸν ἀδελφὸ του μὲ δικαιολογημένη περιφάνεια: «εἰς τριάκοντα ἐπαρχίας περιῆλθον, δέκα σχολεῖα Ἑλληνικὰ ἐποίησα, διακόσια διὰ τὰ κοινὰ γράμματα».

Ἐπιμένει ἰδιαίτερα ὁ Ἅγιος στὴν ἀργία τῆς Κυριακῆς. «Πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα τὰς ἐξ ἡμέρας διὰ ταῦτα τὰ μάταια, τὰ γήινα, τὰ ψεύτικα πράγματα καὶ τὴν Κυριακὴν νὰ σχολάζωμεν καὶ πηγαίνωμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ στοχαζώμασθε... τὴν ψυχὴν μας. Ἐκεῖνο τὸ κέρδος ὅπου γίνεται τὴν Κυριακὴν εἶναι παράνομον καὶ βάνετε φωτιὰ καὶ κατάρα εἰς τὸ σπίτι σας καὶ ὄχι εὐλογίαν».

Ἄλλοτε καυτηριάζει τὴν ἐκμετάλλευσιν δριμύτατα: «Νὰ κλαῖτε καὶ νὰ θρηνητε ὅσοι ζῆτε μὲ ἀρπαγὲς καὶ μὲ ἀδικον διάφορον τῶν ἄσπρων, διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀφωρισμένα καὶ καταραμένα. Καὶ ἐλεημοσύνη ἂν δώσητε ἀπ' αὐτὰ δὲν σᾶς ὠφελεῖ, ὅτι φωτιὰ εἶναι καὶ σᾶς καίει». Ἐτσι γίνεται ὁ Ἅγιος τῆς φτωχολογιᾶς.

Συγκινεῖται καὶ πονεῖ γιὰ τὴν ἄθλια θέσιν τῆς γυναίκας: «Πρέπει, ὦ ἄνδρα, νὰ μὴν μεταχειρίζεσαι τὴν γυναῖκα σου σὰν σκλάβαν, διότι πλάσμα τοῦ Θεοῦ εἶναι κι' ἐκείνη καθὼς καὶ ἐσύ. Τόσον ἐσταυρώθηκε ὁ Χριστὸς διὰ σὲ ὅσο καὶ διὰ ἐκείνην...». Ἐχει καὶ γιὰ τίς γυναῖκες τὴν συμβουλὴν του: «Θυγατέρες τοῦ Χριστοῦ μας, ὅσο μπορεῖτε νὰ εἴσθε σκεπασμένες μὲ ἐντροπὴ καὶ νὰ φαίνεσθε καλὲς σὰν τὸ μάλαμα».

Τονίζει τὴν ἀξία τῆς ἐργασίας, συνιστᾷ τὴν ἐλεημοσύνην, συμβουλεύει τὰ παιδιὰ, δὲν ἀφήνει ἀπαρατήρητη καμμιά πτυχὴ τῆς ζωῆς. Οἱ Διδασχῆς του ποὺ σώθηκαν — ψήγματα τῶν πολλῶν ὁμιλιῶν, συγκεντρωμένα ἀπὸ τὰ εὐλαβικὰ χέρια τῶν μαθητῶν του — εἶναι πολύτιμες, κι' ἂς μᾶς δίδουν ἀντανακλάσεις μόνο ἀπὸ μιὰ πολὺ-πλευρῆ κηρυκτικὴ προσπάθεια πολλῶν χρόνων. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας τοῦ Κοσμᾶ φαινόταν ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιον τοῦ πρόχειρου ξύλινου σταυροῦ ποὺ ὅπου πήγαινε, ἔστηνε καὶ μιλοῦσε: «Οἰκογένειαι ἐχθρευμένοι συνδιηλλάγησαν, ἐγκληματῖαι καὶ βδελυροὶ ἔκλαυσαν ἀμαρτίας ὑπὸ τοὺς πόδας ἐξομολογούμενοι καὶ ζητοῦντες συγχώρησιν. Ἄνδρόγυνα χωρισμένα συνηκώθησαν πάλιν. Πλούσιαι γυναῖκες καὶ φιλόκοσμοι ἐξε-

δύθησαν τὰ πολύτιμα καὶ τὰ ἐφιέρωσαν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ ἐπόλουν ἀπὸ φιλοπτωχία. Ἔμποροι καὶ βιομήχανοι παρήτησαν τὰ ἐγκόσμια καὶ ἐνδυσθέντες καλογηρικὰ παρηκολούθουν αὐτόν, ὅπου ἐπορεύετο» (Π. Χασιώτης). Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ «ἀνεμοσίφουνα» πού ἀποτελοῦσε κάθε περιοδεία τοῦ Κοσμᾶ.

* * *

Βρέθηκαν ὁμως καὶ αὐτοὶ πού ἀνησύχησαν σοβαρὰ ἀπὸ τὴν καταπληκτικὴ ἀπήχησι πού εἶχε ὁ λόγος καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Ἐθναποστόλου. Ἦσαν ὅσοι ἐφοβοῦντο ἕνα σηκωμὸ τοῦ λαοῦ γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ ποθούμενο, κατὰ τὴ λέξι τοῦ Ἀγίου, τὴ λευτεριά του. Ἦσαν κι' αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι πού ἐνοιωσαν ἄμεσο ἀντίκτυπο στὰ συμφέροντά τους ἀπὸ τὴν καθιέρωσι τῆς Κυριακῆς ἀργίας. Ὅλοι αὐτοὶ κινοῦνται γιὰ νὰ ἐπιτύχουν νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Ὁ Ἅγιος προαισθάνεται τὸ τέλος του, ἀλλὰ δὲν δειλιάζει σὰν γνήσιος ἀγωνιστῆς τοῦ Χριστοῦ. Συνεχίζει στὴν Ἠπειρο τὸ κήρυγμά του. Μιλάει γιὰ τὴν ἀνάστασι τῆς ψυχῆς καὶ καλεῖ τὸ λαὸ νὰ μείνῃ πιστὸς στὴν ὀρθοδοξία του. Οἱ ἐχθροὶ ἀξαγριώνονται. Χρησιμοποιοῦν παληό, δοκιμασμέσο μέσο. Ἦταν εὐκολο νὰ συναχθοῦν τὰ ἀπαιτούμενα ἀργύρια γιὰ ν' ἀποσπάσουν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴ θανατικὴ του καταδίκη. Εἴκοσι πέντε χιλιάδες γρόσια στάθηκαν ἀρκετά. Τόσο ἀποτιμήθηκε ὁ ἄνθρωπος πού τίμημα στὴ δρᾶσι του ἄλλοι σκέφτηκαν νὰ βάλουν ὅλες τὶς πράξεις ὄλων τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21.

24 Αὐγούστου, ἡμέρα Παρασκευή, στὸ χωριὸ Καλικόντασι, κοντὰ στὸν ποταμὸ Ἄγο οἱ ἄνθρωποι τοῦ Πασᾶ πιάνουν τὸν Ἄγιο ὅσο πιὸ ἀθόρυβα μποροῦν. Ἡ ὥρα τῆς θυσίας. Ἀπλώνει τὰ χέρια στὶς χειροπέδες. «Σὰν νὰ πήγαινε σὲ χαρὰ καὶ ξεφάντωμα» γράφουν γι' αὐτόν. «Τὸν Χριστό μου, συνήθιζε νὰ λέγῃ, παρακαλῶ νὰ μὲ ἀξιώσῃ νὰ χύσω κι' ἐγὼ τὸ αἷμα διὰ τὴν ἀγάπην Του, καθὼς τὸ ἔχυσε κι' ἐκεῖνος διὰ τὴν ἀγάπην μου». Σταμάτησαν σ' ἕνα δένδρο· ἀκούμπησε ἤρεμα σ' αὐτὸ καὶ ἔδωσε στὴν ἀγχόνῃ τὸν τράχηλό του». «Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν», ψιθύρισε. Σὲ λίγο ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς εἶχε ἀναστηθῆ στὸν κόσμον τῆς Ἀθανασίας. Τὸ λείψανό του, πεταγμένο στὸ ποτάμι, τὸ μάζεψε ἕνας ταπεινὸς χριστιανὸς καὶ τὸ ἔθαψε στὸ νάρθηκα τῆς Ἐκκλησίας στὸ Καλικόντασι.

* * *

Τί ἦταν ὁ ἅγιος Κοσμᾶς; «Ἡ ἐπιβλητικώτερη φυσιογνωμία τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας. Τὸ νεοελληνικὸ Μαρτυρολόγιο δὲν ἔχει μορφὴ πιὸ ἐξαισία, πιὸ φωτεινὴ, πιὸ δραστή-

Η ΓΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἡ περί Θεοῦ ἀνθρωπίνη γνῶσις εἶναι ἀναμφιβόλως ἀτελής. Τὸ «Ἀπόλυτον» καὶ τὸ «Πρῶτον Κινουόν» καὶ τὸ «Πρῶτον Αἰτιον», εἰς τὸ ὁποῖον φθάνει ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις, «στερεῖται ιδιωμάτων, εἶναι ἀπρόσωπον, κενόν, ἀφηρημένη ἔννοια»¹, «δὲν εἶναι ὁ Θεὸς τῆς θρησκευτικῆς ψυχῆς, ὁ Θεός, πρὸς τὸν ὁποῖον αὕτη λέγει «Σὺ» καὶ «Πάτερ»².

Ἐὰν ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια κατενόει τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁ Θεὸς θά ἔπαυε νὰ εἶναι Θεὸς ἢ ὁ ἄνθρωπος θά ἐγένετο ὑπέρτερος τοῦ Θεοῦ. «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε» (Ἰωάν. α', 18. Α' Ἰωάν. δ', 12). «Ὁ Θεὸς κατοικεῖ «φῶς ἀπρόσιτον» καὶ «οὐδεὶς ἀνθρώπων εἶδεν αὐτὸν οὐδὲ ἰδεῖν δύναται» (Α' Τιμ. στ', 16). «Οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ζήσεται» (Ἐξόδ. λγ', 20). Ὁ Θεὸς εἶναι, κατὰ τὸν Δαμασκηνόν, ὁ μέγας Ἄγνωστος, διότι «ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ ἀκατάληπτον καὶ τοῦτο μόνον αὐτοῦ καταληπτόν, ἡ ἀπειρία καὶ ἀκαταληψία»³.

Ἄλλ' ἢ ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψις, τῆς ὁποίας πηγαὶ εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή καὶ ἡ Ἱερά Παράδοσις, συμπληροῦσα τὰ συμπεράσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁδηγεῖ ἡ ἄμεσος ἀντίληψις τῆς ὑπὸ τῶν οὐ-

1. Ν. Ἰ. Λοῦβαρι, Χριστιανικὴ περὶ κόσμου καὶ βίου θεωρία καὶ σχέσις πρὸς τοὺς καθόλου κοσμοθεωρητικοὺς τύπους, ἐν Ἐπιστημ. Ἐπετηρίδι Παντείου Σχολῆς, ἔτος 1952-1953, σελ. 178.

2. Rademacher, Religion und Bildung, Bonn 1935, σελ.128.

3. Ἐκδ. Ὁρθ. πίστ. Α', 4 καὶ 12 ἐν Migne Ἐ.Π. 94, 845. Πρβλ. Ἰω. Καρμίρη, Σύνοψις τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, σελ. 16 ἐξ. Παν. Τρ. ἐμ. π. ἐλ. α. Δογματικὴ, τόμ. 1, σελ. 150

ρια, πιὸ θεία», γράφει ὁ Φ. Μιχαλόπουλος. Εἶχαν νοιώσει τὴν ἐπιβολὴν του ὅσοι τὸν εἶχαν ἀντικρύσει, γι' αὐτὸ οἱ δήμοί του ἐνεργοῦν μὲ τόση μυστικότητα. Μποροῦσε νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ τοὺς συντρίψῃ ὅλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος ποὺ τὸν ἐλάτρευε. Εἶχε νοιώσει τὴν δύναμί του ὁ φοβερὸς τύραννος τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆς ποὺ τὸν τίμησε κτίζοντας ἐκκλησίαν καὶ μοναστήρι στὸν τόπο τῆς θυσίας του. «Φέρετέ μου ἓνα Μουσουλμᾶνο σὰν κι' αὐτὸν τὸ χριστιανὸ καὶ νὰ τοῦ φιλήσω καὶ τὰ πόδια», εἶπε σ' ἓνα φανατικὸ Μουσουλμᾶνο ἐπικριτῆ του. Εἶναι ἓνα παράδειγμα, μιὰ ἀξία παντοτεινῆ. Ἐκοπίασε, ἐδίδαξε, ἐφώτισε, παραμύθησε, νουθέτησε, καθοδήγησε, ξοδεύτηκε γιὰ τοὺς ἀδελφοὺς του, θυσιάστηκε. Μπορεῖ κι' ἐμεῖς νὰ τοῦ προσφέρωμε τὸ λιβανωτὸ τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης μας ἔχει κάτι καλύτερο. Ἐχει τὰ δάκρυα καὶ τὶς εὐχὲς ἐκείνων γιὰ τοὺς ὁποίους ἐθυσιάστηκε ἱκανὲς νὰ κάμψουν τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ μήπως δὲν ἔχει θυσιασθῆ καὶ γιὰ μᾶς;

ρανῶν ἀναγγελομένης δόξης τοῦ Θεοῦ ἢ ἡ «νοητικὴ ἐνόρασις» καὶ ἄμεσος θέα τῆς ἐν τῷ κόσμῳ οἰοῦναι κατοπτριζομένης αἰδίου δυνάμεως καὶ θειότητος τοῦ Θεοῦ (πρβλ. Ψαλμ. ιη', 1 ἐξ. Ἰώβ, ιβ', 7-9 . Ρωμ. α', 19-20. Πράξ. ιδ', 17 κ.λ.π.)—, βοηθεῖ ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν σχετικὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ. Τοιουτοτρόπως, ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐναγκαλισθῶμεν τὸ ὄρος, δυνάμεθα ὅμως νὰ ψαύσωμεν αὐτό. Καὶ ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ ροφήσωμεν τὸν ποταμὸν ὅλον, δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀντλήσωμεν ἐξ αὐτοῦ διὰ τῆς παλάμης ὀλίγας σταγόνας καὶ νὰ δροσίσωμεν τὴν γλῶσσαν ἡμῶν⁴. Τοιουτοτρόπως ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι Εὐνομιανισμὸς, διὰ νὰ ὑποστηρίξη, ὅτι βλέπει καὶ ψηλαφᾷ τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, ἀλλ' οὔτε εἶναι καὶ Ἄγνωστικισμὸς, ἵνα κηρύσσει μετὰ τοῦ Χούξλεϋ ἢ τοῦ Σπένσερ ἢ τοῦ Γιάσπερς, ὅτι περὶ τοῦ Θεοῦ οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν⁵. Ὁ Οὐράνιος Πατὴρ δὲν ἀφήκεν ὅλως ἀμάρτυρον Ἐαυτὸν (Πράξ. ιδ', 17), διότι ἀπεκάλυψεν εἰς ἡμᾶς ἀκτίνας καὶ μαρμαρυγὰς τῆς Θείας του μεγαλειότητος. Τοιουτοτρόπως δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν, ἂν ὄχι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ὅμως τὰ «περὶ τὸν Θεὸν» δι' ἐσόπτρου, ἐν αἰνίγματι καὶ ἐκ μέρους (Α' Κορ. ιγ', 12). Ἐχομεν ἄρα γνῶσιν τοῦ Θεοῦ «περιορισμένην μὲν κατὰ τὰ πεπερασμένα μέτρα τῆς διανοίας ἡμῶν, πολυτιμοτάτην ὅμως καὶ ἐξαρκοῦσαν, ὅπως δι' αὐτῆς καταστῶμεν «κοινωνοὶ θείας φύσεως»⁶. Ὡς παρατηρεῖ ὁ θεῖος Κύριλλος Ἱεροσολύμων, «αὐταρκες ἡμῖν εἰς εὐσέβειαν τὸ εἰδέναι, ὅτι Θεὸν ἔχομεν, Θεὸν ἕνα, Θεὸν ὄντα, αἰεὶ ὄντα, παντοδύναμον, ὅμοιον αἰεὶ ἑαυτὸν ὄντα, ὅλον ὄντα ὀφθαλμόν, ὅλον ἀκοήν, ὅλον νοῦν, ἅγιον, παντοκράτορα, πάντων μείζονα, τέλειον ἐν τῷ βλέπειν, τέλειον ἐν τῷ δύνασθαι, τέλειον ἐν ἀγαθωσύνῃ, τέλειον ἐν δικαιοσύνῃ, τέλειον ἐν φιλανθρωπίᾳ, πανταχοῦ παρόντα, πάντα νοοῦντα, πηγὴν παντὸς ἀγαθοῦ, ποταμὸν εὐεργεσιῶν, φῶς αἰδίου ἀνελλίπῳς ἀστράπτου, δύναμιν ἀκαταγώνιστον ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν συμπεριφερομένην, οὐ μὴδὲ τὸ ὄνομα φέρομεν ἀκοῦσαι»⁷.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΓΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

4. Κ. Καλλινίκου, Τὰ θεμέλια τῆς πίστεως, Ἀλεξάνδρεια 1924, σελ. 27-28.

5. Πρβλ. αὐτόθι. Ὡσαύτως πρβλ. Γρ. Παπαμιχαήλ, Ἀπολογητικὴ, σελ. 38 ἐξ. Εὐαγγ. Θεοδώρου, Κριτικὴ Εἰσαγωγή εἰς τὸ ζήτημα τῶν σχέσεων Ὁρησκείας καὶ Γνώσεως, σελ. 48.

6. Παν. Τρεμπέλα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 153.

7. Migne Ἐ.Π. 33, 545-548.

Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΛΑΤΡΕΙΑ

Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Γ'

Ἡ Λειτουργία εἶναι «πνεῦμα καὶ ζωή». Σκοπὸς τῆς : «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι» (Ἰω. 17,21) ἐν Χριστῷ. Πρέπει ὅλους νὰ τοὺς ἔχουμε στὴν καρδιά μας, γιὰ ὅλους νὰ προσευχώμεθα εὐλικρινά. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄπειρα ἀγαπητὸς στὸ Θεὸ ὡς εἰκὼν Θεοῦ· ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ πεσοῦσα εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀποκαταστάθηκε μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴ πρὸς χάριν τοῦ θυσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Οἱ εὐχαριστίες ἀνήκουν στὴν Ἁγία Τριάδα ποὺ μᾶς ἔσωσε! Ὁ ἄνθρωπος συνεχῶς ἀνορθώνεται, ἀνακαινίζεται, σώζεται μὲ τὸ πανάμωμον Σῶμα καὶ μὲ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ θεώνεται.

Ἡ Λειτουργία εἶναι τὸ μέγιστο θαῦμα τῆς ἀγαθότητος, τῆς σοφίας, τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ· εἶναι ἓνα θαῦμα συνεχές! Μὲ χαρὰ καὶ φόβο, μὲ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ μὲ ἀμοιβαία ἀγάπη ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλο, πρέπει πάντοτε νὰ λαβαίνουμε μέρος στὴν τέλεσίν τῆς. Πάντοτε κατὰ τὴν ὥρα τῆς Λειτουργίας, οἱ οὐράνιες δυνάμεις ἀοράτως «λατρεύουσι».

Ἡ Λειτουργία εἶναι πάντοτε μία ἀδιάκοπη βροντόφωνος μαρτυρία τῆς θείας εὐσπλαγχνίας, τῆς ἐξαγορᾶς, τῆς θεώσεως, τῆς παντοδυναμίας τοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς σοφίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγιότητος. Ἡ εὐλογία ποὺ δίδεται μὲ τὰ χέρια τοῦ ἱερέως εἶναι ἡ ἀδιάκοπη μαρτυρία τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ Χριστοῦ γιὰ μᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἡ ὁποία ὑπερέχει πάντα νοῦν, χάρις στὴν ὁποία Αὐτὸς στὸν Σταυρὸ ἐξήλειψε τὴν τοῦ νόμου κατάρα, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα (Γαλ. γ' 13), καὶ ἐζήτησε ἱκετευτικὰ γιὰ μᾶς ὅλους τὴν εὐλογία τοῦ Πατέρα Του, ποὺ ἡμεῖς πρέπει πολὺ νὰ τὴν ἐκτιμᾶμε. Μὲ ζῆλο καὶ ἀγάπη νὰ κηρύττετε, ἱερεῖς, τὴν εὐλογία τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἀνθρώπους! Νὰ εἴσθε πιστὰ ὄργανα τοῦ Σωτῆρός Σας!

Ἡ Λειτουργία καὶ γενικῶς ἡ λατρεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας εἶναι ἑορταστικὴ καὶ ἀφυπνιστικὴ· ἰδίως ἡ ἑορταστικὴ, μᾶς φέρνει σὲ στενωτάτον σύνδεσμον μὲ τὴν Κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Πανάμωμον Δέσποιναν Θεοτόκον, μὲ τὶς οὐράνιες αὔλεις ἀγγελικὲς δυνάμεις καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀγίους, τοὺς ὁποίους ἀκατάπαυστα δοξάζομε, εὐχαριστοῦμε,

ίκετεύομε νά μᾶς ὑπερασπίσουν, νά μᾶς βοηθήσουν, μὰ μᾶς ἐλεήσουν. Ὁ Κύριος εἶπε : «Ἴδου ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. 28.20). Τὴν παρουσία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας τὴν νοιώθομε ὅλως ἰδιαίτερος στὴν λατρεία καὶ κατὰ τρόπον ἐντελῶς ἐξαιρετικὸ στὴν Λειτουργία, στὴν ὁποία κατὰ ἐντελῶς οὐσιαστικὸν τρόπον ἐνωνόμεθα μὲ Αὐτὸν διὰ τῆς κοινωνίας τῶν Ἁγίων Μυστηρίων. Ὁ Κύριος, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐνιαυσίου κύκλου τοῦ χρόνου, κάθε χρόνον τρόπον τινὰ «γεννᾶται» πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, «περιτέμνεται», «κύπαντᾶται» στὸν Ναὸν ἀπὸ τὸν Συμεῶν, «ἐξέρχεται» νὰ κηρύξη εἰς τὸν κόσμον, θαυματουργεῖ, ὑπομένει τὸν φθόνον καὶ τὴν ἐχθραν τῶν Γραμματέων, Φαρισαίων καὶ Ἀρχιερέων, πάσχει, πεθαίνει στὸν Σταυρό, ἐνταφιάζεται, ἀνασταίνεται, ἀναλαμβάνεται στὸν οὐρανό, καταπέμπει τὸ Πανάγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς πιστεύοντας.

Τί παρήγορη καὶ ἐνθαρρυντικὴ σκέψις! Νὰ σκέπτεσαι ὅτι ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τὴν μίαν πνευματικὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὡς υἱοὶ τῆς βασιλείας, τὴν μίαν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, τὸ ἓνα Σῶμα, τὸ ἓνα Πνεῦμα, τὴν μίαν ἄμπελον μὲ τὰ πολλὰ κλήματα! Ὅτι εἰς ὅλους βασιλεύει ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὁ Θεός, καὶ εἰς ὅλους ζῆ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως λέγει ἡ Γραφή: «Ἔμεῖς ἐστε Ναὸς Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Πατέρα καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ» (Β' Κορ. 6, 16, Λεβ. 26,16) ἢ «οὐκ οἴδατε ὅτι Ναὸς ἐστε τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν;» (Α' Κορ. 3, 16). Νὰ βασίλευε σὲ ὅλους ὁ Θεός, ὅπως παρακαλοῦμε «Ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου!» Νὰ ἐζοῦσαν ὅλοι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἠρνοῦντο τὴν ψευδῆ καὶ ὀλέθρια θέλησίν τους! Νὰ προσπαθοῦσαν νὰ ζοῦσαν δίκαια καὶ ἅγια, καθὼς καὶ ὁ «Θεὸς ἅγιός ἐστι!» Νὰ κατοικοῦσε τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖο ἀναγεννηθήκαμε καὶ ἐσφραγισθήκαμε, σὲ ὅλους μας! Νὰ ζοῦσε σὲ ὅλους μας ὁ Χριστός! Νὰ συγκεντρωνώμεθα ὅλοι στὴν πνευματικὴ ἀποθήκη τοῦ Θεοῦ, σὰν πνευματικὸ σιτάρι! Νὰ ἐβασίλευαν παντοῦ ἡ εἰρήνη, ἡ ἡσυχία, ἡ εὐκρίνεια, ἡ ἀγάπη, ἡ ἀγιότης, ἡ ἐγκράτεια καὶ ὅλες οἱ ἀρετές! Τί ὑπέροχο θέαμα ποῦ θὰ ἦταν! Πόσο θὰ ἦταν ὅλοι εὐτυχισμένοι καὶ εὐχαριστημένοι! Πρέπει νὰ προσευχώμεθα γι' αὐτὸ μὲ ζῆλον, ἰδίως στὴν θεία Λειτουργία. Θαυμάσια καὶ θεία εἶναι ἡ Λειτουργία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, λόγῳ τῆς ἀπέραντης ἐκείνης ἀγάπης, μὲ τὴν ὁποίαν περιβάλλει ὀλόκληρη τὴ γῆ, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἰδίως τοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανούς. Πόσο πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸς τῆ καρδία καὶ πνευ-

ματικά ὑψηλὸς ὁ ἱερεὺς, ποὺ τελεῖ τὴ Λειτουργία καὶ τὶς ἄλλες ἀκολουθίες, καὶ προσφέρει στὸ Θεὸ «τὰς κοινὰς ταύτας καὶ συμφώνους προσευχὰς» ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου, τῶν ἀνθρώπων, ζώντων καὶ τεθνεώτων, καὶ προσφέρει τὴν εὐχαριστήριον θυσίαν εἰς τὸν Κύριον γιὰ ὅλους τοὺς ἁγίους καὶ γιὰ τὴν Πάναγγο Θεοτόκο ἀκόμη! Πρέπει νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε ἐπίγειο, πάνω ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη τῆς γῆς, πάνω ἀπὸ τὸ φόβο τῶν δαιμόνων. Πρέπει νὰ εἶναι γεμάτος ἀπὸ φλογερὴ ἀγάπη, ἀγάπη σεραφικὴ, πρὸς τὸν Θεό, καὶ τὸν κόσμο, ποὺ Αὐτὸς ἀγαπᾷ τόσο! «Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκε, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον » (Ἰω. γ' 15).

Ἡ Λειτουργία μᾶς θυμίζει πάντοτε τὰ μεγάλα θαύματα, ποὺ ἔκανε στὴ γῆ ὁ Θεὸς ἀπὸ ἀγάπη ἄπειρη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι δηλαδὴ ἐφανερώθη στὴ γῆ μὲ τὴ σάρκα μας, δίδαξε τοὺς ἀνθρώπους, ἔπαθε καὶ ἀπέθανε γιὰ μᾶς, ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, καὶ μὲ αὐτὰ μᾶς ὑπενθυμίζει νὰ ἀγαπᾶμε τὸ Θεὸ καὶ τὴν δικαιοσύνη, μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, τὴν εὐσπλαγχνία Του, τὴν ἄνω σοφίαν.

Αὐτὸ ποὺ τελεῖται τὴν ὥρα τῆς θείας Λειτουργίας καταπλήττει μὲ τὸ μεγαλεῖον του, τὴν ἀγαθότητα, τὴν σοφίαν, τὴν ἄπειρη παντοδυναμίαν, τὴν ἀπέραντη δικαιοσύνη ὅλους τοὺς ἀγγέλους. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως, τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου τῆς δόξης, ἡ διδασκαλία, τὰ θαύματα, τὰ πάθη, ὁ θάνατος, ἡ ἀνάστασις Του, ἡ μετουσίωσις τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου σὲ ἀληθινὸ Σῶμα καὶ Αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ ἡ κοινωνία μὲ αὐτὰ τῶν πιστῶν. Καὶ μεῖς, ἐμεῖς γιὰ τοὺς ὁποίους τὸ μυστήριον αὐτὸ τελεῖται, συχνὰ εἴμεθα ἀδιάφοροι ἢ ὑποδουλωμένοι στὰ πάθη τῆς σαρκὸς καὶ τὰ ἐλαττώματά μας, ὑποδουλωμένοι στὸν κόσμο, ὅστις «ὄλος ἐν τῇ πονηρῷ κεῖται».

Ἡ Λειτουργία εἶναι τὸ μυστήριον τῆς συγχωρήσεως, τοῦ ἁγιασμοῦ, τοῦ φωτισμοῦ, τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ζωοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν· τὸ μυστήριον τῆς θείας ἀγάπης· τὸ μυστήριον τῆς ἀνυψώσεως καὶ θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἡ ἁμαρτία τὸν ἀτίμασε, τὸν ἐξετέλεισε, τὸν κατέστρεψε.

Στὴ Λειτουργία καλοῦνται κατὰ τὴν προσκομιδὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τελεσιουργίαν τῆς Λειτουργίας, νὰ συμμετάσχουν καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν Θεοτόκο. Στὴν λατρεία μαζί μὲ τὸν ἱερέα παίρνουν μέρος ὅλοι οἱ ἄγγελοι καὶ ὅλοι οἱ ἅγιοι.

Ὁρθόδοξοι! Σεῖς, προσευχόμενοι κατὰ τὴν ὥρα τοῦ Δείπνου καὶ ἰδίως δίνοντας νὰ βγάλουν μερίδες ὑπὲρ ὑγείας καὶ σω-

τηρίας ἢ ὑπὲρ ἀναπαύσεως, ἐπικοινωνεῖτε μὲ τὸν Κύριον, τοὺς προφήτας, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς μάρτυρας, τοὺς ὁσίους καὶ ὄλους τοὺς ἁγίους. ὦ, τί εὐγένεια πού ἔχει ὁ Χριστιανός! Τί εὐτυχία! Τί μακαριότητα! Μὲ ποιὸν ἐπικοινωνῶ; Τί καὶ πόσο μεγάλη μεσιτείας ἀξιώναι; «ὦν - τῶν ἁγίων - ταῖς ἰκεσίαις ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ὁ Θεός». Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, καθημερινῶς ἀνανεῶνω τὴν ἐπικοινωνία μου μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν ἐπίγειο Ἐκκλησία. ὦ Λειτουργία, παγκόσμια καὶ οἰκουμενική! ὦ Λειτουργία πράγματι «θεία» καὶ θεοποιούσα τὸν ἄνθρωπον! Οὐράνια, καὶ μεταβάλλεις τοὺς ἐπιγείους ἀνθρώπους σὲ οὐρανίους.

Τὸ μεγαλεῖο, ἡ ἀγιότης, ἡ ζωοδοτικὴ δύναμις, τὸ ἄπειρο πλάτος τῆς φοβερᾶς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, ἀποκαλύπτεται στὸ περιεχόμενο τοῦ πρώτου μέρους τῆς Λειτουργίας, τὴν Πρόθεσιν, στὴν ὁποία προετοιμάζεται ἡ «ὑλή» τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, δηλ. ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος ἢ ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ πάντοτε σφαγιαζόμενος γιὰ τὶς ἁμαρτίες ὄλου τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν εὐχαριστήριον θυσίαν καὶ γιὰ ὄλους τοὺς ἁγίους. Ἐδῶ στὰ δεξιά τοῦ Ἄμνου παρίσταται ὑπὸ μορφήν τριγώνου μερίδος, βγαλμένη ἀπὸ τὸ πρόσφορον, ἡ Βασίλισσα τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἡ Παναγία Παρθένος Μαρία, «ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη πεποικιλμένη» (Ψαλμ. 44,10) μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ στολισμένη, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἀρχίζουν οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ κατὰ σειρὰν μὲ ὅμοιες μερίδες: 1) ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, καὶ μετὰ 2) οἱ ἀρχαῖοι προφῆται: Μωϋσῆς καὶ Ἀαρών, Ἥλιος καὶ Ἐλισσαῖος, Δαυῖδ καὶ Ἰεσσαί, Δανιὴλ καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι προφῆται, καὶ μετὰ 3) οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ ὄλοι οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, 4) οἱ ἱεράρχαι τοῦ Χριστοῦ: Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Νικόλαος Μύρων τῆς Λυκίας, Μιχαὴλ Κιέβου, Πέτρος, Ἀλέξιος καὶ Ἰωνᾶς Μόσχας, Νικόλαος Νόβγοροδ, Λεόντιος Ροστώβ, καὶ οἱ λοιποὶ ἅγιοι· 5) οἱ ἅγιοι μάρτυρες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, 6) οἱ ὄσιοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, 7) οἱ ἀνάργυροι, 8) οἱ ἅγιοι θεοπάτορες Ἰωακείμ καὶ Ἄννα καὶ οἱ ἅγιοι τῆς ἡμέρας καὶ 9) ὁ Ἱεράρχης τοῦ ὁποίου τελεῖται ἡ Λειτουργία. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ φοβερὰ παγκόσμιος καὶ λυτρωτικὴ θυσία τελεῖται καὶ γι' αὐτούς, εἶναι εὐχαριστία γι' αὐτούς, διότι ἤδη αὐτοὶ ἔχουν ἐξαγορασθῆ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἔχουν τελειοποιηθῆ μὲ τὴν σταυρικὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ, καὶ χαίρουν εἰς τὴν Ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, πού πανηγυρίζει. Μετὰ ἀπὸ αὐτούς παρίστανται ἀπὸ τὴν ἐπίγειο στρατευομένην Ἐκκλησίαν, οἱ ποιμένες τῆς, οἱ Ἱεράρχαι, τὸ τίμιον πρεσβυτέριον, ἢ ἐν Χριστῷ διακονία, καὶ ὄλη ἡ ἐν Χριστῷ ἀδελφότης, πού εἶναι προσκεκλημένοι εἰς τὴν κοινωνίαν

τοῦ Κυρίου διὰ τῆς εὐσπλαγγνίας τοῦ Θεοῦ. Μετὰ ἀπὸ αὐτοῦ πρῶτος μνημονεύεται ὁ φέρων τὴν πορφύραν Υἱὸς τῆς Ἐκκλησίας, Κυβερνήτης μὲ τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ τέκνα του, ὅλη ἡ αὐτοκρατορική οἰκογένεια καὶ ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ὑπὸ μορφήν μικρῶν μερίδων. Μετὰ τοὺς ζωντανοὺς ἀκολουθοῦν οἱ κεκοιμημένοι ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου· μ' ἄλλα λόγια, ἡ παγκόσμιος καὶ ἐξαγοραστική αὐτῆ θυσία προσφέρεται «κατὰ πάντα» δηλ. ὡς μεσιτεία καὶ ἐξιλέωσις γιὰ ὅλους καὶ «διὰ πάντα», δηλ. γιὰ ζῶντας καὶ νεκρούς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες.

Τί μεγάλη ἡ θυσία τοῦ Θεοῦ! Πόσο ἀπέραντη καὶ πλατειά! Πόσους ἔσωσε! Πόσες ἁμαρτίες ἐκάλυψε! Πόσες ψυχὲς ἐζωοποίησε, ἀνεκαίνισε, ἁγίασε, ἐδυνάμωσε στὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἁμαρτίας, τῶν πειρασμῶν, τῶν σαρκοφόρων καὶ ἀσάρκων ἐχθρῶν! Πόσες ψυχὲς ἐθέωσε, ἀνέβασε στὸν οὐρανό, τίς ἔκανε νὰ εὐωδιάζουν, τίς ἀφθαρτοποίησε, τίς κατέστησε ἀθάνατες, τίς ἐδόξασε! Γιὰ τὸ ἀναρίθμητο πλῆθος πιστῶν, ποὺ ζοῦν στῆ γῆ ἢ ἀπέθαναν, προσφέρεται ὡς ἐξιλέωσις τοῦ Κυρίου, πρὸς μεσίτευσιν γιὰ ἔλεος καὶ συγχώρησιν, ἢ περὶ εὐημερίας, υγείας καὶ σωτηρίας αὐτῶν! Τί ἀπέραντη εὐρύτης! Τί ἀπέραντη ἀγάπη γιὰ ἀναρίθμητο πλῆθος ζώντων καὶ τεθνεώτων ποὺ συνεχῶς ἐπεκτείνεται, θεραπεύει, φωτίζει, θεώνει! Θαυμαστή θυσία! Ἀληθινὰ θεία θυσία! Μὲ τί μεγάλη ἀγάπη, ἀγάπη ποὺ ἀγκαλιάζει τὰ πάντα, πρέπει νὰ τὴν τελῆ ὁ Ἱερεὺς! Καὶ μεῖς, ἱερεῖς πολλὰς φορὰς εἴμεθα τόσο φιλόσαρκοι, ὀκνηροί, ἁμαρτωλοί, ἀκάθαρτοι, ζηλόφθονοι, γυμνοί! Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ πανταχοῦ παρών... Ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ ζωῆς χορηγός, ἔλθε καὶ σκηνώσον ἐν ἡμῖν καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος, ὥστε ἀξίως, μὲ καθαρὴ καρδιά, πνεῦμα καὶ νοῦν φλογερὸν νὰ τελοῦμε τὸ τόσο μεγάλο μυστήριον! Ἡ Πρόθεσις εἶναι τρόπον τινὰ σύνοψις τῆς Λειτουργίας.

Μένω κατάπληκτος μπρὸς τὸ μεγαλεῖο τῆς θυσίας τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, μπρὸς στὴν ἀγιότητα, τὴν σοφία, τὴν ἀμέτρητη ἀγάπη γιὰ ὅλους ποὺ εἶναι κρυμμένη σ' αὐτή, μπρὸς στὴν ἐξιλεωτική της δύναμι, ποὺ μπορεῖ νὰ συγχωρήσῃ κάθε ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μετανοεῖ ἀληθινὰ καὶ μεταλαμβάνει μὲ πίστη, μπρὸς στὴν αἰώνια ζωὴ ποὺ εἶναι κρυμμένη σ' αὐτή, μπροστὰ στῆ θαυμασιότητά της. ὦ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ! Εἶσαι ὀλόκληρος ἐδῶ! Σὲ βλέπομε. Σὲ ψηλαφῶμε! Σὲ αἰσθανόμεθα!

(Συνεχίζεται)

Μετάφρασις Ἀρχιμ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΚΑΛΑΜΑΡΑ

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

I

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙ ΣΟΥ

"Αν, αγαπητέ αναγνώστα, σέ ἔχη εὐνοήσει τοῦ καλοῦ Θεοῦ ἡ Πρόνοια, κί' ἔβαλε μέσα στήν ψυχή σου τήν ἀγάπη τῆ βαθεῖα γι' Αὐτόν, πού σέ ὠθεῖ νά τοῦ προσφέρῃς τόν ἴδιο σου τόν ἑαυτό, τότε ὅσα θά διαβάσῃς παρακάτω δέν θά σέ ξενίσουν. Σκοπός τους εἶναι, μέ τήν μικρὴ δύναμι πού διαθέτουν, νά σοῦ ἀποκαλύψουν μέ τρόπο ἀπλό, ἢ μᾶλλον νά σοῦ ἀνοίξουν μερικὲς προοπτικὲς γιὰ ἓνα κόσμο ἅγιο κί' ἱερό, πνευματοφόρο κί' ὑπερκόσμιο: τόν κόσμο τῆς Μοναχικῆς Πολιτείας.

Δέν εἶναι γιὰ ὅλους ὅσα θά ἐκτεθοῦν παρακάτω. Δέν γράφτηκαν γιὰ τοὺς πολλούς. Πρέπει νᾶχῃς νοιώσει μέσα σου τήν κλίσι πού ὁ Κύριος φντεῦει στίς καρδιές καί τήν κλήσι πού ὁ ἴδιος ἀπευθύνει στοὺς ἐκλεκτούς του, γιὰ ν' ἀντιληφθῆς τοῦ Μοναχισμοῦ μας τὸ ἀνείπωτο μεγαλεῖο καί τῆς Πολιτείας του τήν ἀκατανίκητη ψυχασώστρα δύναμι.

Εἶναι - τὸ ξέρω - μειοψηφία αὐτοὶ πού ἔχουν τίς παραπάνω προϋποθέσεις. Μειοψηφία ὅμως τιμητικὴ κί' ἀγία. Γιὰ ὅποιον ποθεῖ μιὰν ἀγνή καί καθαρή ζωή, ποτισμένη ἀπ' τὸ ἄρωμα μιᾶς ἔντονης πνευματικότητος μέσα στοὺς κόλπους τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας· γιὰ κείνον πού θέλει νά βγῆ ἔξω ἀπ' τίς συμβατικότητες τοῦ κόσμου, γιὰ ν' ἀνοίξῃ τὰ φτερά του στήν ἀληθινὴ φιλοσοφία τῆς ζωῆς· γι' αὐτόν πού ποθεῖ νά βάλῃ στό περιθώριο τὰ γήινα καί πρόσκαιρα καί νά πετάξῃ σ' ἄλλους κόσμους, γιὰ νά πετύχῃ («τῶν ἔφετῶν τὸ ἀκρότατον»), ἡ Μοναχικὴ Πολιτεία προσφέρει καί προσφέρεται. Προσφέρει τίς δυνατότητες. Προσφέρεται σὰν πρότυπο βίου.

Οἱ λίγοι, οἱ ἐδλογημένοι πού θεληματικὰ βάζουν τὸν τράχηλό τους κάτω ἀπ' τὸν χρηστὸ τοῦ Κυρίου ζυγὸ, εἶναι ἐκλεκτὲς ψυχές πού κλείνουν μέσα τους ἓνα φῶς κί' ἓνα πῦρ: τὸ φῶς τῆς ζωῆς καί τὸ πῦρ τῆς θείας ἀγάπης. Τὸ «ἄκτιστο» φῶς καί τὸ «θεϊκὸ» πῦρ.

Μέσα στήν ἀναζήτησί σου, φίλε μου, νά ἓνα μονοπάτι φτωχικό σέ πρώτη θεώρησι, μὰ τόσο πλούσιο σέ βάθος. Στενὸ, ταπεινὸ, ἄγνωστο, ἴσως παραμελημένο, κρυμμένο πίσω ἀπὸ μιᾶς περιέργης προκαταλήψεως τὸ σκοτεινὸ πέπλο, τὸ μονοπάτι τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς καί πολιτείας, «τὸ μοναδικὸν ἐπάγγελμα». "Αν ἔχῃς τὴ δύναμι νά τὸ ἀκολουθήσῃς, οἱ γραμμὲς πού ἀκολουθοῦν θά σέ ἐνισχύσουν. Θέλουν νά σέ βοηθήσουν. Μακάρι νά τὸ πετύχουν.

II

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ

Μέσ' ἀπ' τὰ βάθη τῶν αἰῶνων ἀκούγεται τῆς ζωῆς τοῦ Μοναχισμοῦ μας ὁ κτύπος. Δὲν εἶναι χθεσινὸ δημιούργημα ἢ ἔστω μιᾶς ἐφήμερης σκέψεως ἐντυπωσιακὸ πυροτέχνημα. Δὲν εἶναι γέννημα μιᾶς παροδικῆς εὐκαιρίας. Οὔτε μιᾶς τυχαίας ἀνάγκης ἀποτέλεσμα. Εἶναι θεσμὸς αἰῶνων, ποὺ ἡ συστηματικὴ ἀρχὴ του χάνεται μακρῶς, βαθιᾶ, ἐκεῖ στὸν 4ον περίπου μ.Χ. αἰῶνα. Ἄριθμεῖ μιὰ ζωὴ 16 αἰῶνων. Μιὰ ζωὴ τρικυμισμένη, παρὰ τὸ ὅτι ἀναπτύχθηκε στῆς ἐρήμου τοὺς ἀποκόσμους κι' ἄνικμους τόπους, καὶ στῆς γαλήνης τὴν ἡρεμὴ συντροφιά. Ζωὴ ἱστορικὴ ποὺ ἔπαιξε ρόλο σπουδαῖο στὴν πορεία τῆς Ἐκκλησίας.

Πολὺ πρὶν ἔλθῃ βέβαια στὸν κόσμον ὁ Κύριος, ὑπῆρχε πάνω στὴ γῆ ἀσκητικὸς βίος. Μέσα στοὺς κόλπους τοῦ ἰουδαϊσμοῦ ἢ καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς εἰδωλολατρείας παρουσιάσθηκαν ἄνθρωποι μὲ τάσεις μοναχικὲς κι' ἀσκητικὲς. Ὁ Ὠριγένης κάνει τὴν σύγκρισιν μεταξὺ «τῶν ἀπὸ Πυθαγόρου καὶ τῶν ἐν ἡμῖν ἀσκητῶν» (Κατὰ Κέλσου 5,49 καὶ 7,48). Ὅμως αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἡ ἐξωχριστιανικὴ ἄσκησις δὲν μπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ ὕψος ποὺ ἐπιδιώκει ὁ χριστιανικὸς μοναχισμὸς, τὶς ἀρετὲς ποὺ καλλιεργεῖ, τοὺς πόθους ποὺ τὸν φλογίζουν, δὲν μπορεῖ καν νὰ συγκριθῇ μαζί του.

Σήμερα τὸν βλέπομε τὸν Μοναχισμὸν σὰν πολυχρόνιο, γηρασμένο ἀρχοντικὸ ποὺ διατηρεῖ ἴχνη τῆς παληᾶς του δόξης καὶ «τοῦ ἀρχαίου κάλλους». Ὅμως γιὰ τὸν προσεκτικὸ μελετητὴ ποὺ ξέρει νὰ σπουδάξῃ τὰ φαινόμενα καὶ τοὺς θεσμοὺς ἀπ' τὶς πηγές τους, τὸ δημιούργημα αὐτὸ τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς ὑπῆρξε καὶ σὰν σύλληψις καὶ σὰν ἐκτέλεσις καὶ σὰν ἀποτέλεσμα μεγαλόπρεπο. Ἐγίνε τὸ ὄπλοστάσιον τῆς Ἐκκλησίας, ὁ προμαχῶνας της, ἡ ἀκρόπολις τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὁ χριστιανικὸς Μοναχισμὸς σὰν θεσμὸς τῆς Ἐκκλησίας γεννήθηκε λίγα χρόνια μετὰ τὴν κατάπαυσι τῶν διωγμῶν χάρις στὴν εὐεργετικὴ προστασία τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Πατρίδα του ἔχει τὴν Ἀνατολή, τὴν εὐλογημένη αὐτὴ γωνιά τῆς γῆς, ποὺ ἔγινε μητέρα τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ. Ἀρχικὰ ἀνεπτύχθη αὐτόνομα, χωριστὰ δηλαδὴ καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐμφανίσθηκε ἤδη ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ σὰν κίνημα προσωπικὸ, ἀτομικῆς θὰ λέγαμε πρωτοβουλίας. Ἦδη μέσα στὴν Κ. Διαθήκη ἔχομε μαρτυρίες γιὰ τὴν ὑπαρξιν τῆς τάξεως τῶν «παρθένων», τῶν ἀνθρώπων δηλ. ἀνδρῶν

καὶ γυναικῶν ποὺ ἀπ' τὰ πρῶτα ἐκεῖνα χρόνια ἔνοιωσαν φλογερὸ τὸν πόθο τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, κι' ἀφιέρωσαν σ' Αὐτὸν τῆς ζωῆς τους τὸ εἶναι. Ἔπειτα καὶ οἱ Ἀπολογηταὶ μᾶς μιλοῦν γι' αὐτοὺς μὲ πολὺ σεβασμὸ, ὁ δὲ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς κάνει λόγο γιὰ ἐκείνους τοὺς πολλοὺς «οἱ ἄφθοροι διαμένουσι». Μαρτυρίες γιὰ παρθένους ποὺ κοιμήθηκαν ἐν Κυρίῳ βρίσκουμε ἀκόμη καὶ σὲ ἐπιτύμβιες πλάκες μέσα στὶς κατακόμβες. Ζοῦσαν μέσα στὸν κόσμον μαζί μὲ τοὺς ἄλλους πιστοὺς, γιατί γι' αὐτοὺς δὲν ἦταν τόσο ὁ τόπος, μὰ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς ποὺ τοὺς ἐνδιέφερε. «Οὐ τὴν ἐκδημίαν τοῦ σώματος ἀλλὰ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων» (Ἰσαὰκ Ἀσκητικὰ) εἶχαν σὰν σύνθημά τους. Πέρασαν ὅμως σιγά-σιγά τὰ χρόνια κι' ἄρχισαν νὰ φεύγουν ἀπ' τὶς πόλεις οἱ ἀφιερωμένοι καὶ παρθενεύοντες καὶ νὰ ἀνεβαίνουν στὰ ὄρη. Οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι μοναχοὶ δὲν εἶχαν καμμιά ἀνάμειξι στὴ διοίκησι τῆς Ἐκκλησίας. Μάλιστα ἀπέφευγαν κάθε τί ποὺ ἦταν συνυφασμένο μὲ δόξες καὶ τιμὲς ἢ καὶ μὲ εὐθῦνες. Ρητὰ τὸ εἶχε δηλώσει αὐτὸ ὁ ἀββᾶς Παχώμιος: «ἀγαθὸν εἶναι μὴ αἰτεῖν ἀρχὴν καὶ δόξαν». Γι' αὐτὸ καὶ ὁ βίος αὐτὸς στὴν ἀρχὴ ἔμεινε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Ἦταν μιὰ κίνησι ἰδιωτικὴ, ὑπόθεσι προσωπικὴ ὀλίγων εὐσεβῶν ψυχῶν. Σιγά-σιγά ὅμως, μὲ τὴ βαθεῖα καὶ μελετημένη διοργάνωσι ποὺ ὁ Μ. Βασίλειος καὶ ἄλλοι πατέρες ἔκαμαν γι' αὐτόν, μπῆκε κι' ὁ μοναχισμὸς μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, δέχθηκε τὴν σφραγίδα τῆς ἐγκυρότητος, πῆρε τὴν εὐλογία τῆς κι' ἀναδείχθηκε, μὲ τὸ χρόνο, τῶν ἐπιτελῶν τῆς τὸ ὄρη τῆς. Ἔτσι, σὰν ἐπίσημος πιά ἐκκλησιαστικὸς θεσμὸς, πῆρε θέσι κεντρικὴ στὸ σύστημα τῆς Ἐκκλησίας μας, κι' ἀφέθηκε ἐλεύθερος νὰ διαδραματίσῃ τὸ ρόλο του μέσα στὴ ροὴ τοῦ χρόνου.

Πολλὰ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν ἐλατήρια πρὸς τὸ μοναχικὸ βίον. Ἔνα ὅμως εἶναι, ὅπως καὶ παρακάτω θὰ δοῦμε, βέβαιο: πὼς ὁ μοναχισμὸς εἶναι γέννημα ἑνὸς πόθου καρδιακοῦ μερικῶν ἀγνῶν καὶ ἥρωϊκῶν ὑπάρξεων. Τοῦ πόθου νὰ δώσουν τὸ πᾶν στὸν Κύριον, στὸν γλυκύτατον Ἰησοῦ. Πλοῦτη, δόξες, τιμὲς, ἀνέσεις κι' αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα τους. Ἄνθρωποι μὲ ὑλικά ἀγαθὰ ἄφθονα, μὲ θέσεις κι' ἀξιώματα περιλάμπρα, ἄφηναν τὰ πάντα καὶ σὰν τὸν Ἀβραάμ, ἀκούγοντας τὴν ἐνδόμυχη θεῖα προσταγή: «ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἂν σοὶ δεῖξω», ἔσπευδαν μ' ἕνα πυρωμένο κι' ἔνθεο ζῆλον νὰ τραποῦν πρὸς τὰ ὄρη, «ὄθεν βοήθεια ἤξει». Γι' αὐτοὺς «ἄπαυστος ὁ θεῖος πόθος» ἔκαιε τὰ σωθικά τους. Ἔνοιωθαν δυνατὴ τὴν ἀνάγκη νὰ συναντηθοῦν μὲ τὸν Θεόν, νὰ τοῦ προσφέρουν ὅ,τι πολυτιμότερον εἶχαν.

Ἔτσι, μιὰ κι' εἶχε πιά ἐκλείψει ἡ μεγάλη εὐκαιρία γιὰ τοὺς ζηλωτὰς αὐτοῦ τοῦ εἶδους, νὰ θυσιάσουν τὰ πάντα, καὶ τὴ ζωὴ τοὺς ἀκόμη γιὰ τὸν Χριστό, μὲ τὸ μαρτύριο, βρῆκαν πὼς ἄλλος τρόπος δὲν ὑπάρχει γιὰ ὅποιον νομίζει «τὰ πάντα σκύβαλα εἶναι» γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, προκειμένου ν' ἀποδείξει αὐτὴ τοῦ τῆ λατρεία, ἀπὸ τὸν ἀσκητισμὸ καὶ τὴν ἀναχώρησι. Ἐπεζήτησαν τὸ μαρτύριο, ὅταν τὸ μαρτύριο ἔπαυσε νὰ τοὺς ἐπιζητῆ. Κι' εὐρῆκαν τὸν τρόπο. Δημιούργησαν τὴν πρώτη μορφή τοῦ Μοναχισμοῦ, τὴν ἀ ν α χ ώ ρ η σ ι.

Τὸ τελευταῖο καιρὸ ὑπεγραμμίσθη πολὺ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μεγάλη ἀνάπτυξι τοῦ Μοναχισμοῦ συνέπεσε μὲ τὴν Κωνσταντῖνιο εἰρήνην. Πράγματι δὲ τὰ διάφορα κείμενα καὶ τὰ ἄλλα μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μαρτυροῦν γιὰ τὴν ὀρμὴ καὶ τὸ ζῆλο τῶν ἡρωϊκῶν ψυχῶν ποὺ ἐβιάζοντο νὰ φθάσουν σύντομα στὴν τελειότητα καὶ στὴν ὀλοκλήρωσι, ἀκολουθῶντας τὸ ἐκούσιο καὶ ἀναίμακτο μαρτύριο τῆς μοναχικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ τὸ ἀναμφισβήτητο αὐτὸ γεγονὸς δὲν θὰ πρέπη νὰ μᾶς κάνη νὰ παραβλέψωμε, ὅπως εἶδαμε, ἓνα ἄλλο ἐξ ἴσου βέβαιο καὶ σημαντικό. Ὅτι δηλ. πολὺ πρὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὑπῆρχαν ἐκλεκτοὶ χριστιανοὶ πού, φεύγοντας τὴν ἠθικὴ κατὰπτωσι τῆς ἐποχῆς τους, εὕρισκαν καταφύγιο στὰ ὄρη, μακρὰ ἀπ' τὴν τύρβη τῶν πόλεων, ὅπου καὶ ἀπερίσπαστοι ἀπὸ βιωτικὰς μέριμνας καὶ κοσμικὰς φροντίδες ἔπεφταν στὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἀσκησι.

Ἐγκαταλείποντας τὰ πάντα οἱ εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι ἐκεῖνοι χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων, ἐγκατέλειπον τὰς πόλεις καὶ «ἐπόλιζον» τὰς ἐρήμους. Ἐτρέποντο πρὸς τὰ ὄρη, καὶ τὰ σπήλαια καὶ οἱ ὀπὲς τῆς γῆς ἔγιναν προσφιλεῖς τοὺς ἐνδιαιτήματα στὴν πρόσκαιρη τούτῃ ζωῇ. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἐνεργοῦσαν μὲ μιὰ ἀγία ὑστεροβουλία. Δὲν ἄφηναν τὰ πάντα χωρὶς σκοπὸ καὶ χωρὶς λόγο. Ὁχι. Ἦταν ἀπ' ἐκείνους ποὺ βαθεῖα ἔνοιωσαν τὸ νόημα καὶ τὴν ἀξία τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Κυρίου: «καὶ πᾶς ὃς ἀφήκε...πατέρα ἢ μητέρα ἢ... ἑκατονταπλασίονα λήψεται καὶ ζῶν ἀιώνιον κληρονομῆσει» (Ματθ. ιθ' 29). Τοὺς οἰστηλατοῦσεν ἡ προσδοκία τῆς αἰωνίου ζωῆς. Τοὺς ἐγλύκαινε ἡ μνήμη τοῦ Ἰησοῦ. Γι' αὐτὸ τίποτε ἄλλο δὲν ἐπεδίωκαν στὸν κόσμον αὐτὸ παρά μόνον τὸ «ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι».

Ἐξῆσαν μακρὰ ἀπ' τὸν κόσμον, ὄχι γιὰτὶ ἐμίσησαν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κόσμου μὲ τὴ μονότονη τῆς ζωῆς τους πορεία, ἀλλὰ γιὰτὶ ἐνόμισαν κι' ἐπίστευσαν πὼς μὲ τὴν προσωπικὴ τους, κατὰ τὸ δυνατόν, χριστιανικὴ τελείωσι θὰ προσέφεραν πολλὰ στὸν κόσμον. Ἐβγήκαν κι' ἔφυγαν μακρὰ ἀπ' τὸν κόσμον,

ΠΡΟΣ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Καθὼς ἀνεφέρθη καὶ ἀλλαγῶν, τὴν 3ην Ἰουνίου 1969, παρουσιά-
του Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Ἱερωνύμου, ἐωρτάσθη ἡ λήξις τοῦ «Φροντιστηρίου Στελεχῶν
Ἐκκλησιαστικῆς Προνοίας» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς
Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (19.11.1968—27.5.1969).

Κατὰ τὴν ἐναρκτήριον τελετὴν τοῦ Φροντιστηρίου (19.11.68)
ἔθεσεν ὁ γράφων τὰς γραμμὰς αὐτὰς ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ Διευθυν-
τοῦ τοῦ Φροντιστηρίου τρεῖς βασικοὺς σκοποὺς αὐτοῦ: 1) Τὴν
ἐκπαίδευσιν στελεχῶν τοῦ διακονικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μας,

γιὰ νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὸν κόσμον. Καὶ τὸ ἐπέτυχαν. Δούλεψαν
σκληρὰ μὲ τὸν τρόπο τους γιὰ τὴν ὠφέλεια τῆς κοινωνικῆς
ὀλότητος, ἀκολουθῶντας τὸ σωστὸ δρόμον πρὸς τὴν κατεῦθονσι
αὐτή. Τὴν διόρθωσι τοῦ κακοῦ τὴν εἶδαν νάχη σὰν ἀφετηρία
τῆ δική τους προσωπικὴ τελείωσι. Καὶ δὲν ἔπεσαν ἔξω. Ἀπὸ
τῆς ἐρήμου τοὺς ἀνικμοὺς τόπους ἄρχισαν νὰ ἐρχονται μηνύματα
σωτήρια, ἐγερτήρια, λυτρωτικά. Τὸ διακηρύσσει ὁ πολὺς Χρυσό-
στομος: «Εἶδες ἡλίκα ἡμᾶς ὦνησαν οἱ ξένοι καὶ παρεπίδημοι οὗ-
τοι οἱ τῆς ἐρήμου πολῖται, μᾶλλον δὲ οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται;...
οὐκ ἄνδρες δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ γυναῖκες ταύτην ἀσκοῦσι τὴν φι-
λοσοφίαν, τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως τῇ περιουσίᾳ τῆς προθυ-
μίας νικῶσαι...» (P.G.M. 58,458). Ἐγιναν φῶτα λαμπρά, ποὺ μὲ
τὸ ἐκπαγλο φωτιστικὸ τους μεγαλεῖο ἔδειξαν στοὺς ἀνθρώπους
τὸ δρόμον τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας, τοῦ πραγματικοῦ ἀνθρωπι-
σμοῦ. Ὅδοδεῖκτες ἠθικῆς ἀνόδου ἔγιναν. Καὶ πρότυπα ἀνδρείας,
σωφροσύνης καὶ ἡρωϊσμοῦ. Πολὺ δὲ γρήγορα βρῆκαν θαυμαστάς
ποὺ δὲν ἄργησαν νὰ γίνουν κι' αὐτοὶ πυρίπνοοι μιμηταὶ τους.

Μὲ τὴν ἀπάρνησι κάθε προσκαίρου ἀγαθοῦ, μὲ τρόπο ἄφωνο
ἀλλὰ καὶ τόσο εὐγλωττο, οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι ἀναχωρηταὶ ἐκήρυτ-
ταν τίς ὑπερφυσικὲς ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτι δηλ. μὲ
τὴ ζωὴ, τὸν σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ ὁ παρῶν αἰῶ-
νας εἶχε κατ' οὐσίαν καταργηθῆ καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν κεντηθεῖσα
πλευρὰ τοῦ νέου Ἀδάμ εἶχε προέλθει ἕνας νέος κόσμος «κατὰ
Θεὸν κτισθεὶς», μιά νέα ἀναγεννημένη κτίσι, ἐλεύθερη πιά ἀπ'
τὴν τυραννίαν τοῦ θανάτου καὶ τῆς φθορᾶς.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

τά ὁποῖα εἴτε ἐργάζονται ἤδη εἰς διαφόρους τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας, εἴτε ἐπιθυμοῦν νὰ προσφέρουν μελλοντικῶς τὰς ὑπηρεσίας των. 2) Τὴν θεωρητικὴν θεμελίωσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Προνοίας καὶ 3) τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν διάδοσιν βασικῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ πνεύματος τῆς διακονίας εἰς ἕνα εὐρύτερον κύκλον μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, τὰ ὁποῖα εἴτε ἐργάζονται εἰς διαφόρους δημοσίας ὑπηρεσίας κοινωνικῆς προνοίας, εἴτε ἀσχοῦν διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα («Ἐκκλησία» 45/1968 σελ. 637).

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ Φροντιστήριον ἀποσκοπεῖ κυρίως εἰς τὴν θεολογικὴν θεμελίωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἐνοριακῆς διακονίας, τῆς πρωταρχικῆς αὐτῆς μορφῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας, ἡ ὁποία διαφυλάσσει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς καινῆς ἐντολῆς τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Καὶ τοῦτο διότι συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ θείου κηρύγματος καὶ τῆς θείας λατρείας καὶ συναποτελεῖ μετ' αὐτῶν τὰ τρία οὐσιώδη συστατικὰ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτω ἡ διακονία δὲν διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἐκτραπῆ, νὰ ἐξελιχθῆ δηλαδὴ εἰς μίαν ἐργασίαν, τῆς ὁποίας ἡ ἀφετηρία καὶ τὸ τέλος, τὰ κριτήρια καὶ ἡ μέθοδος ἐργασίας φέρουν χαρακτῆρα καθαρῶς κοσμικὸν καὶ γήινον. Μία τοιαύτη ἐργασία «ἐμψυχώνει», ὡς ἀνέφερε κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐορταστικὴν ἐκδήλωσιν ὁ Καθηγητῆς κ. Εὐάγγελος Θεοδώρου, «τὴν καθ' ὅλου κοινωνικὴν πρόνοιαν τῆς πατρίδος μας» καὶ ἀποτελεῖ τὴν διαρκῆ ὑπόμνησιν «ὅτι τὸ διακονικὸν καὶ κοινωνικὸν ἔργον δὲν πρέπει νὰ ἐκφυλίζεται εἰς πρωϊμούς ψυχολογικοὺς ἀκροβατισμούς, οὔτε εἰς σεκουλαριστικὰ συνθήματα, οὔτε εἰς μίαν ἀναιμικὴν ἀπλῶς ἐνδοκοσμικὴν ἀλτροῦστικὴν καὶ οὐμανιστικὴν προσπάθειαν, ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν θεραπείαν μόνον ὑλικῶν πληγῶν, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρὸς τὸν ὅλον ἄνθρωπον ὠλοκληρωμένη βοήθεια».

Τὴν πρωταρχικὴν σημασίαν τῆς ἐνοριακῆς διακονίας ὑπεγράμμισεν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος εἰς τὴν προσλαλιὰν Αὐτοῦ πρὸς τὰ μέλη τοῦ Φροντιστηρίου, εἰπὼν περὶ τοῦ ὑφισταμένου ὄργάνου τῆς ἐνοριακῆς διακονίας, δηλαδὴ τῶν «Ἐνοριακῶν Φιλοπτῶχων Ταμείων» (ΕΦΤ), ὅτι ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι «σπουδαιότατος». «Τὸ νὰ ὑπάρχη δηλαδὴ εἰς κάθε ἐνορίαν ἐν ὄργανον, τὸ ὁποῖον νὰ μεριμνᾷ διὰ τὸν ὑλικὸν καὶ ἠθικὸν πόνον πού ὑπάρχει εἰς τὴν ἐνορίαν καὶ νὰ προσπαθῆ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ τὸν θεραπεύσῃ, τοῦτο εἶναι ἕνας σπουδαιότατος θεσμὸς καὶ ἐντελῶς ἀπαραίτητος, διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι εἴμεθα Ἐκκλησία, δηλαδὴ Σῶμα. Διότι μὴ ξεχνῶμεν, ὅτι

τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐννοεῖ ἡ θρησκεία μας ὡς Σῶμα Χριστοῦ». Τοῦτο ἐπιτυγχάνεται ἀσφαλῶς διὰ τῆς ὑπάρξεως ὀργανωμένης ἐνοριακῆς διακονίας, εἴτε αὕτη φέρει τὴν μορφήν τοῦ σημερινοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, εἴτε ἄλλην μορφήν θὰ λάβῃ εἰς τὸ μέλλον. Τοῦτο ὑπεγράμμισεν ὁ Μακαριώτατος, ὅταν ἐν συνεχείᾳ ἀνέφερον, ὅτι ἡ ἐννοια τοῦ Σώματος δὲν διαφυλάσσεται «ἐὰν δὲν ὑπάρχη τὸ ὄργανον ποῦ θὰ ἀντιλαμβάνεται, θὰ συλλαμβάνῃ τοὺς πόνους τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος καὶ θὰ προσπαθῇ νὰ τοὺς θεραπεύσῃ».

Διὰ τῶν ἀνωτέρω τίθεται εἰς ἐπικαιρότητα τὸ θέμα τῆς καλλιτέρας ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν ΕΦΤ καὶ γενικώτερον τῆς ἐνοριακῆς διακονίας.

1. Ἡ παροῦσα κατάστασις τῶν Ἐνοριακῶν Φιλοπτώχων Ταμείων.

Σχετικῶς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνέφερε κατὰ τὴν ὡς ἄνω προσλαλίαν ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ «Φροντιστηρίου Στελεχῶν Ἐκκλησιαστικῆς Προνοίας» τὰς ἀκολουθοῦσας διαπιστώσεις: «Χωρὶς νὰ ὑποτιμῶ καθόλου τὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι κατεβάλλοντο εἰς τὸ παρελθὸν διὰ τῆς φιλοτίμου προσπαθείας τῶν Φιλοπτώχων Ταμείων, ἡ Ἐκκλησία ὡς ἐνορία, ὡς κυψέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας ὀργανισμοῦ, εἶχε τὸ Φιλοπτώχων Ταμεῖον. Ἡ προσπάθεια τοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, ὅπως καὶ τώρα, ἔτσι καὶ πρὶν, διέφερε κατ' ἐνορίας. Ἄλλοῦ εἶχεν χειρότεραν κατάστασιν—δὲν ἐννοῶ τὴν οἰκονομικὴν, ἐννοῶ τὰς προσπάθειας—ἄλλοῦ κάπως τυποποιημένην. Πάντως ἡ πιδὺ τυποποιημένη κατάστασις ἦτο εἰς τὸ κέντρον, ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε νὰ βγαίῃ ἡ ὄθησις διὰ δρᾶσιν, διὰ ζωήν. Αὐτὸ τοῦλάχιστον ἀντελήφθην, δὲν ξεύρω ἂν ὑπῆρχε προηγουμένως κάτι περισσότερο καὶ ἐγὼ δὲν κατῴρθωσα νὰ τὸ ἀντιληφθῶ. Θὰ ἀναφέρω ἀπλῶς μίαν πτυχήν χαρακτηριστικὴν: Ξεύρετε ὅλοι τὴν ἡμέραν τῆς ἀγάπης κάθε Δεκεμβρίου. Ἐκεῖνο ποῦ ἐγένετο, καθὼς μοῦ εἶπαν καὶ πράγματι διεπίστωσα, ἦτο ὅτι ὑπῆρχε ἓνα ντοσιεὶ διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀγάπης. Τὸ ἐζήτησα καὶ τὸ εἶδα. Εἶχε τὰς ἐγκυκλίους, αἱ ὁποῖαι ἀπεστέλλοντο πρὸς τὸ Φιλοπτώχων Ταμεῖον διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀγάπης. Δηλαδὴ μιὰ Ἐγκύκλιος τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου. Ὅπως διεπίστωσα, ἡ Ἐγκύκλιος τοῦ ἐνός ἔτους ἀπὸ τοῦ ἄλλου διέφερε μόνον κατὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς ἡμερομηνίας. Δηλαδὴ ἀντὶ νὰ λέγῃ 1964, τὸ 1965 ἔγραφαν 1965. Τὸ 1966 ἄλλαζαν πάλι τὴν ἡμερομηνίαν καὶ ἔγραφε 1966 κ.ο.κ. Τοῦτο ἐπανελαμβάνετο ἐπὶ ἔτη-

Βέβαια ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου καὶ τῶν Φιλοπτώχων Ταμείων δὲν εἶχεν αὐτὴν τὴν σκέψιν, ἀλλὰ σιγά-σιγά ἐκεῖνος ἐξέλιπε καὶ ἐτυποποιήθη αὐτὴ ἡ ἐργασία. Εἰς τὰ ἐνοριακὰ ταμεία ἡ ἐμφάνισις ἦτο ἀναλόγως τῆς προσωπικότητος τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐνοριακοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου».

Εἰδικώτερον διὰ τὴν κατάστασιν τῶν ΕΦΤ ὠμίλησεν ὁ Μακαριώτατος εἰς ἄλλην περίπτωσιν: «Τὰ Φιλοπτώχα Ταμεία καὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ ἐκδηλώσεις ἀγάπης εἰς θρησκευτικὰ καὶ ἄλλα σωματεῖα, κατὰ κανόνα, ἐκδηλοῦν τὴν ἀγάπην των διὰ τῆς κατὰ τὴν περίοδον τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα διανομῆς ἐνίων βοηθημάτων, διὰ τῆς παροχῆς φαρμάκων τινῶν καὶ ἄλλων μικρῶν βοηθημάτων εἰς πτωχὰς οἰκογενείας καὶ διὰ τῆς ἐνδύσεως ὀρφανῶν τινῶν παιδιῶν κατὰ ἐνδιάμεσα διαστήματα... Ἐκτὸς τῆς τυποποιημένης παροχῆς βοήθειας, παρουσιάζονται ἐπὶ πλεόν ἄτομα καὶ ομάδες τινές, αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦν ἐπισκέψεις εἰς ἔχοντας ἀνάγκην, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐνίοτε εἶναι μέχρι φορτικότητος τόσον θρησκευτικαί, εἰς τρόπον ὥστε, γενικῶς θεωρούμεναι, νὰ δύναται νὰ λεχθῆ, ὅτι δὲν ἀποδίδουν τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναμένῃ τις ἐξ αὐτῶν» (Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Ἱερωνύμου, Σχέδιον Ἀναδιοργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1967 σελ. 36).

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἀπὸ μέρους τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν κατὰ τόπους Ἱερῶν Μητροπόλεων καταβάλλεται σοβαρὰ προσπάθεια πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐνοριακῆς διακονίας. Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειωθῆ, ὅτι διὰ τοῦ νέου Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερος διὰ τῆς συστάσεως εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ εἰδικοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου διὰ τὴν μελέτην καὶ προώθησιν τῶν ποιμαντικῶν θεμάτων τῆς Ἐκκλησίας δημιουργοῦνται σὺν τῷ χρόνῳ αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ μίαν συστηματικὴν καὶ συντονισμένην ἐργασίαν, ἐπὶ πανελλαδικῷ ἐπιπέδῳ. Πάντα ταῦτα ἀποσκοποῦν ἀναμφιβόλως καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐνοριακῆς διακονίας.

Προκειμένου ὅμως νὰ χωρήσωμεν εἰς τὴν καλλιτέραν ὀργάνωσιν ἢ καὶ ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐνοριακῆς διακονίας, πρέπει νὰ μελετήσωμεν ἐπισταμένως τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῶν ΕΦΤ.

Ὁ γράφων ἐπραγματοποίησεν μίαν στατιστικὴν μελέτην μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ «Φροντιστηρίου Στελεχῶν Ἐκκλησιαστικῆς Προνοίας», τὰ συμπεράσματα τῆς ὁποίας ἔρχονται νὰ ἐπικυρώσωσιν ὅσα ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας μας ἔγραφε πρὸ διετίας περὶ Φιλοπτώχων Ταμείων. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μελέτης

αὐτῆς παρουσιάζουσαν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κρίνεται σκόπιμον νὰ γνωστοποιηθοῦν εἰς εὐρύτερον κύκλον. Πρὸς τοῦτο δίδει εἰς ἡμᾶς τὴν ὄψιν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ὡς ἄνω προσλαλιάν, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὰ μέλη τοῦ Φροντιστηρίου, ἀνέφερε σχετικῶς τὰ ἀκόλουθα:

«Θὰ παρακαλέσω νὰ ἐκφέρετε σκέψεις... ὄχι ἐφ' ἅπαξ οὔτε ὅσον εὐρίσκεισθε στὸ Φροντιστήριον, ἀλλὰ συνεχῶς, διότι τὰ λάθη ἢ τὰ περιθώρια βελτιώσεως δὲν θὰ σταματήσουν. Καὶ τὰ λάθη θὰ ὑπάρχουν καὶ τὰ περιθώρια βελτιώσεως θὰ ὑπάρχουν πάντοτε. Ὅταν κανεὶς ἔχη μιὰ σκέψιν βελτιώσεως ἢ ἐπὶ ἐνὸς λάθους, πρέπει νὰ τὴν ὑποβάλλῃ, ὥστε τὸ λάθος νὰ διορθωθῇ καὶ νὰ ἐπέλθῃ ἢ βελτιώσις, ἐὰν βέβαια εἶναι δυνατόν, διότι καμμιά φορά πολλοὶ ἔχομε πολλὰς ὠραίας σκέψεις, ἀλλά, δυστυχῶς, δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμες, τοῦλάχιστον εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον».

Αἱ κατωτέρω κρίσεις καὶ τὰ συμπεράσματα, τὰ ὅποια ἐξάγονται ἐξ αὐτῶν δὲν ἔχουν τὴν ἀξίωσιν ἀπολύτου ἀκριβείας. Πάντως, ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀληθείας τῶν ἐξαγομένων συμπερασμάτων, αἱ κατωτέρω κρίσεις γνωστοποιοῦν τὸν τρόπον σκέψεως τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας πραγματικότητα καὶ δι' αὐτὸ δὲν δυνάμεθα νὰ τὰς ἀντιπαρέλθωμεν, χωρὶς νὰ προσδώσωμεν εἰς αὐτάς τὴν πρέπουσαν σημασίαν. Τοῦτο δὲ ὑποχρεούμεθα πολὺ περισσότερον νὰ κάνωμεν εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, διότι πρόκειται περὶ ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἐπιθυμοῦμεν νὰ καταστήσωμεν στελέχη τῆς ἐνοριακῆς διακονίας.

Ἀλλὰ αἱ κρίσεις αὐταὶ ἔχουν καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον σπουδαιότητα. Τὸ γεγονός ὅτι παρηκολούθησαν τακτικῶς ἐν Φροντιστήριον ἐπταμήνου διαρκείας καὶ ἐξέφρασαν, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὴν ἐπιθυμίαν νὰ παρακολουθήσουν καὶ ἓνα δεῦτερον κύκλον μαθημάτων κατὰ τὸ ἐπόμενο ἔτος μαρτυρεῖ τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν πρόνοιαν. Ἐκτὸς τούτου τὰ πρόσωπα αὐτὰ προέρχονται ἐκ διαφόρων ἐνοριῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ ὁμόρων πρὸς αὐτὴν Ἱερῶν Μητροπόλεων. Συνεπῶς δὲν ὑπάρχει πρόθεσις στείρας κριτικῆς, ἀλλὰ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἐνοριακῆς διακονίας.

Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Φροντιστηρίου ὑπέβαλον ἔχθεσιν ἀναφερομένην εἰς τὰ ΕΦΤ 131 πρόσωπα ἔχοντα τὴν ἀκόλουθον μόρφωσιν: 1 ἀπόφοιτος τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, 5 ἀπόφοιτοι Σχολαρχείου ἢ τῶν πρώτων Γυμνασιακῶν τάξεων, 73 ἀπόφοιτοι Γυμνασίου, 9 ἀπόφοιτοι Γυμνασίου ἔχοντες καὶ ἄλλας εἰδικὰς γνώσεις, 33

ἔχοντες ἀνωτέραν ἢ ἀνωτάτην μόρφωσιν καὶ 10 κοινωνικοὶ λειτουργοὶ ἢ ἀπόφοιτοι διαφόρων Σχολῶν κοινωνικῆς ἐργασίας. Ἡ ἡλικία τῶν προσώπων αὐτῶν ἔχει ὡς ἀκόλουθος: 36 κάτω τῶν 35 ἐτῶν, 63 μεταξύ 36 καὶ 55 καὶ 32 ἄνω τῶν 55 ἐτῶν.

Ἐκ τῶν 131 αὐτῶν προσώπων μόνον 40 εἶναι μέλη ΕΦΤ.

Εἰς τὴν ἐρώτησιν: «Ποία ἡ γνώμη σας διὰ τὸν τρόπον ἐργασίας τοῦ Φιλοπτώχου τῆς ἐνορίας σας» ἀπήντησαν μόνον 61. Ἐξ αὐτῶν ἀπήντησαν ἀρνητικῶς 37 καὶ θετικῶς 24. Τὰ 70 μέλη τοῦ Φροντιστηρίου δὲν ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐρώτησιν, εἴτε διότι ἀγνοοῦν τὸν τρόπον λειτουργίας τοῦ Φιλοπτώχου τῆς ἐνορίας των, εἴτε διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀναφέρουν ἐνυπόγραφον τρόπον τινὰ γνώμην περὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Φιλοπτώχου, τὰ ὁποῖα ὑπέβαλον ἐκθέσεις, ἀπήντησαν ἢ ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσουν εἰς τὴν ἐρώτησιν, οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἀρνητικὴ κριτικὴ περὶ τῶν ΕΦΤ δὲν προέρχεται μόνον ἐκ προσώπων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἄμεσον σχέσιν ἢ συνεργασίαν μὲ τὸ Φιλόπτωχον. Οὕτω ἐκ τῶν 40 μελῶν τοῦ Φιλοπτώχου μόνον 19 ἐξέφρασαν θετικὴν γνώμην περὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων προσώπων, τὰ ὁποῖα ἀπήντησαν θετικῶς, 3 ὑπῆρξαν κατὰ τὸ παρελθὸν μέλη ΕΦΤ, 1 εἶναι Ἐπίτροπος καὶ μόνον 1 δὲν εἶναι, οὔτε ὑπῆρξεν μέλος Φιλοπτώχου Ταμείου. Ἄπαντα τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα ἐξεφράσθησαν θετικῶς διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ΕΦΤ προέρχονται ἐξ 20 μόνον ἐνοριῶν τῆς περιοχῆς Πρωτευούσης (Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ Ἱερῶν Μητροπόλεων Πειραιῶς, Νικαίας καὶ Ἀττικῆς). Τὸ συμπέρασμα τῆς ἀνωτέρω ἐρεύνης εἶναι τὸ ἀκόλουθον: Ἐὰν παραβλέσωμεν τὸν τυχὸν ὑποκειμενικὸν χαρακτῆρα τῶν κρίσεων τῶν προσώπων αὐτῶν λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἅπαντα σχεδὸν μέλη ΕΦΤ, καὶ θελήσωμεν νὰ δώσωμεν εἰς αὐτάς ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα, τότε ἐκ τῶν 100 περίπου ἐνοριῶν, ἐκ τῶν ὁποίων προήρχοντο οἱ συγγραφεῖς τῶν ἐκθέσεων αὐτῶν μόνον τὰ Φιλόπτωχα Ταμεῖα 20 ἐνοριῶν λειτουργοῦν κατὰ τὰς μαρτυρίας αὐτάς καλῶς, χωρὶς βεβαίως αἱ μαρτυρίαι αὐταὶ νὰ ἀξιῶσιν ἀπόλυτον κύρος. Συνεπῶς ἡ κατάστασις τῶν ΕΦΤ δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Ἐξ αὐτῶν ἐλάχιστα εἶναι καλῶς ὀργανωμένα καὶ ἐργάζονται ἀποδοτικῶς.

Ἴδου τώρα μερικαὶ ἀπαντήσεις μελῶν τοῦ Φροντιστηρίου εἰς τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα, ἐν πρώτοις θετικά:

«Τὸ Φιλόπτωχον τῆς ἐνορίας μου ἐργάζεται μὲ λίαν ἀποδοτικὸν τρόπον, μὲ πλήρη προγραμματισμὸν καὶ δὲν ἀντιμετωπίζεται πρόβλημα μεταβολῆς τῆς ἐργασίας». «Δὲν ὑπάρχει χρεῖα μεταβο-

λών». «Με τὴν καθοδήγησιν τοῦ Προέδρου, αἰδ. πατρός... τὸ Φιλόπτωχον ἐργάζεται πολὺ καλὰ. Παροχαὶ οἰκονομικῶν ἐνισχύσεων κατόπιν προσωπικῆς ἐξακριβώσεως, φαρμάκων, τροφίμων, ἱματισμοῦ, ἐπισκέψεις εἰς ἀσθενεῖς, οἰκογενείας φυλακισμένων, ὑπερηλικῶν, φιλικαὶ συζητήσεις. Ὑπάρχει ὅμως πιθανότης νὰ μᾶς διαφεύγουν ὠρισμένα περιστατικά, λόγῳ τῆς ἀξιοπρεπειᾶς ὠρισμένων ἀτόμων, ἐχόντων ἀνάγκην βοήθειας».

Πρὶν προχωρήσω εἰς τὴν παράθεσιν κριτικῶν γνωμῶν περὶ τῆς λειτουργίας τῶν Φιλοπτῶχων, θεωρῶ σκόπιμον νὰ ὑπογραμμίσω δι' ἀκόμη μίαν φοράν τὴν σημασίαν αὐτῶν.

Καθὼς ἀνεφέρθη καὶ ἀνωτέρω, ὡς σκοπὸς τοῦ Φροντιστηρίου ἐτέθη ἡ ἐκπαίδευσις στελεχῶν τοῦ ἐνοριακοῦ διακομικοῦ ἔργου. Ἐλέγομεν κατὰ τὴν ἐπίσημον ἑναρξιν τοῦ Φροντιστηρίου μεταξὺ ἄλλων: «Εἶναι γνωστόν, ὅτι προκειμένου νὰ βοηθήσωμεν ἀποτελεσματικώτερον τὸν ἀδελφόν μας, δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀγαπῶσα καρδιά. Ἡ ἐποχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ζῶμεν, δὲν ἐπιτρέπει προχείρους καὶ ἀνευθύνους λύσεις εἰς τὸν τομέα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν προβλημάτων τῶν ἀδελφῶν μας. Οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν εἰς τὰς ἡμέρας μας νὰ ἀναπτύξουν κοινωνικὴν δραστηριότητα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι «εἰρασιτέχναι». Ἀπαιτοῦνται εἰδικαὶ γνώσεις». («Ἐκκλησία» 45, 1968 σελ. 637 ἔξ). Τὰ μέλη τοῦ Φροντιστηρίου εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀποκτήσουν ὠρισμένας γνώσεις ἐξ αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἐπτάμηνον λειτουργίαν τοῦ Φροντιστηρίου ἔλαβον μίαν κάποιαν ἔννοιαν τῶν μεθόδων ἐργασίας τοῦ κοινωνικοῦ ἐργάτου καὶ ὄλων σχεδὸν τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται εἰς τὴν ἐνορίαν, καθὼς καὶ τοῦ τρόπου ἀντιμετωπίσεως αὐτῶν. Ἀποτέλεσμα πάντων τούτων εἶναι ὅτι μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των ἐκ τοῦ Φροντιστηρίου αἱ παρατηρήσεις των περὶ τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντός των, ὅπως εἶναι ἡ ἐνορία ἐκάστου, ὅταν μάλιστα εἶναι ἀπηλλαγμένη καὶ τῶν ὑποκειμενικῶν κριτηρίων, ἐνέχει βαρύνουσαν σημασίαν.

Ἴδου τώρα μερικαὶ κριτικαὶ παρατηρήσεις.

«Κατόπιν τῶν μαθημάτων τοῦ Φροντιστηρίου εἶναι δύσκολον νὰ μείνω τελείως ἱκανοποιημένη. Διότι ἕως τώρα αἱ κυρίαι τοῦ Φιλοπτῶχου, ἂν καὶ ἄψογοι, δὲν γνωρίζουν τὰ πράγματα αὐτά... δίδουν κατὰ τὰς ἐορτὰς μικρὰ χρηματικὰ ποσὰ ἢ τρόφιμα, καθὼς καὶ ποσὸν βοήθειας ἂν παρουσιασθῇ ἔκτακτος ἀνάγκη... Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν πτωχῶν μένει μόνιμος καὶ ἐνισχύομεν τὴν πτωχοτροφίαν βλαβερά.... Δέχονται τὴν βοήθειαν ὡς φιλανθρωπίαν καὶ ὄχι ὡς

χειρονομίαν ἀγάπης. Πολλάκις (εἰς ἐκείνας τὰς περιπτώσεις πού ἐμπνέουν ὑποψίαν περὶ ἀληθοῦς ἀνάγκης) δὲν δίδεται λύσις διὰ παντός... Τελικῶς νομίζω ὅτι γενικῶς καὶ σήμερα τρέφουμε τὴν μεσαιωνικὴν ἀντίληψιν περὶ πτωχείας».

«Τὸ Φιλόπτωχον Ταμεῖον περιορίζεται εἰς ὠρισμένα τυπικὰ πράγματα, ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς».

«Τὸ Φιλόπτωχον ἐργάζεται ἐπὶ πεπαλαιωμένων ἀρχῶν. Σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα ἐλέχθησαν ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ, σκοπός μας δὲν εἶναι ἡ ἀπλῆ χορήγησις ἐνὸς βοηθήματος κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς καὶ ἡ διάθεσις ἐνὸς φαρμάκου, ἀλλὰ ἡ θετικὴ βοήθεια τῶν ἐχόντων ἀνάγκην. Καὶ τοῦτο δύναται νὰ καταστήῃ πραγματικότης, ἐὰν τὰ λεχθέντα ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ εὗρουν τὴν ὁδὸν τῆς ἐφαρμογῆς». Ἐν ἄλλο μέλος προτείνει: «Νὰ ὑπερπηδήσῃ τὸ Φιλόπτωχον Ταμεῖον τὴν κατὰ συμβατικότητα δρᾶσιν, νὰ πλησιάσῃ περισσότερο τοὺς πεφορτισμένους τῇ καρδίᾳ καὶ νὰ ἐλαφρώσῃ τὸ καθημερινὸν ἄγχος τῆς ζωῆς των».

Πολλὰ μέλη τονίζουν, ὅτι τὸ Φιλόπτωχον Ταμεῖον περιορίζεται μόνον εἰς τὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν ἀριθμοῦ τινος προσώπων, χωρὶς οὐδεμίαν ἄλλην προσφοράν, καὶ ἄνευ ἐξακριβώσεως. «Πρόνοια δὲν γίνεται καθόλου», ἀναφέρει ἐν μέλος. «Ἵπάρχουν εὐποροὶ, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν βοηθήματα, διότι εὐρέθησαν κάποτε εἰς μίαν ἀνάγκην καὶ ἔκτοτε παρέμειναν, ὅπως ἀντιθέτως ὑπάρχουν πτωχοί, ἐντελῶς ἄγνωστοί». Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ γνώμη μέλους τοῦ Φροντιστηρίου, τὸ ὅποιον ἐργάζεται ἐπὶ 30 συνεχῆ ἔτη εἰς Ἑνοριακὸν Φιλόπτωχον Ταμεῖον. «Τὰ κριτήρια ἐκάστου μέλους τοῦ Φιλοπτώχου, ἀναφέρει, διαφέρουν. Τὰ περισσότερα μέλη δὲν συμμετέχουν. Ἀπὸ ἄγνοιαν; Ἀπὸ ἀδιαφορίαν; Ἀπὸ ἐκκεντρισμὸν; Δὲν διαθέτουν χρόνον διὰ συμβούλια, ἅτινα θεωροῦνται περιττά». «Τὸ Φιλόπτωχον τῆς ἐνορίας μας», γράφει ἐν ἄλλο μέλος τοῦ Φροντιστηρίου, «εἶναι τελείως ἀνοργάνωτον. Δὲν ὑπάρχει περίπτωσις βελτιώσεως. Χρειάζεται ἀνασυγκρότησιν». Ἐν ἄλλο μέλος τοῦ Φροντιστηρίου ἀναφέρει, ὅτι ἡ γνώμη του περὶ τοῦ Φιλοπτώχου τῆς ἐνορίας του εἶναι «κακὴ», καὶ συμπληρῶνει: «Χρειάζεται ἀνανέωσιν προσώπων. Πρέπει νὰ ἔχουν συνείδησιν, ζῆλον καὶ ἀγάπην διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων, τῶν ἐχόντων ἀνάγκην». «Χρειάζεται καλλιτέρα ὀργανώσεις», ἀναφέρει, ἄλλο μέλος, «σχολαστικὴ ἐπιλογή τῶν ἐργαζομένων εἰς αὐτό».

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρ. Δρ Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

178. Πῶς καθορίζεται ἡ διαδοχὴ τῶν Κυριακῶν τοῦ Λουκᾶ καὶ διατι δὲν ἀκολουθεῖται πιστῶς ἡ σειρά τῶν κατὰ Κυριακὴν εὐαγγελικῶν περικοπῶν, ὡς γίνεταί εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ τὸν Ματθαῖον, ἀλλὰ ὀρίζεται ἡ Σ', ὕστερον ἡ Ε', ἡ Θ', ἡ ΙΓ' κοκ.; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Κ. Κοτσώνη καὶ Ε. Καρδαμῆτση).

Τὸ ἀνωτέρω ἐρώτημα εἶναι ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα ποῦ ἀντιμετώπισε ἡ στήλη αὐτῆ. Καὶ τοῦτο γιατί τὸ πολὺπλοκο καὶ παράδοξο αὐτὸ φαινόμενο τῆς διαδοχῆς τῶν Κυριακῶν τοῦ Λουκᾶ ἦταν πάντοτε γιὰ τὸν γράφοντα ἓνα σκοτεινὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖο δὲν μπορούσε νὰ βρῆ μίαν λογικὴν καὶ ἀποδεκτὴν ἐρμηνείαν. Οἱ ἐρωτήσεις ποῦ ἀπὸ πολλῶν καιρῶν ἔχουν τεθῆ ἀπὸ τοὺς δύο αἰδεσιμωτάτους ἱερεῖς τοῦ ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ ἐρευνηθῇ σχετικὰ καὶ νὰ γράψῃ κατωτέρω τὰ συμπεράσματά του καὶ τίς ὑποθέσεις του.

Καὶ πρῶτο ὡς ἰδοῦμε πῶς ἔχει τὸ θέμα κατὰ τὸ ἰσχύον Τυπικό. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Δευτέρα ποῦ ἀκολουθεῖ τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν "Υψωσι, δηλαδὴ τὸ ἐνωρίτερον στίς 16 Σεπτεμβρίου (ἂν ἡ "Υψωσις συμπέσῃ Σάββατο, ὁπότε ἡ Κυριακὴ μετὰ τὴν "Υψωσι εἶναι ἡ 15ῃ Σεπτεμβρίου) καὶ τὸ ἀργότερον στίς 22 Σεπτεμβρίου (ἂν ἡ "Υψωσις συμπέσῃ Κυριακὴ, ὁπότε ἡ Κυριακὴ μετὰ τὴν "Υψωσι εἶναι ἡ 21ῃ Σεπτεμβρίου). Τότε, κατὰ τὸ σύστημα τῆς διαδοχῆς τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν, ἀρχίζει ἡ Α' ἐβδομάς τοῦ Λουκᾶ, ποῦ κατακλείεται μὲ τὴν Α' Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ, ποῦ θὰ κινήθῃ κατὰ τὰ ἀνωτέρω μετὰ τὴν 22ας καὶ 28ης Σεπτεμβρίου. Αὐτὸ εἶναι τὸ σημεῖο τῆς ἐνάρξεως. Τὰ εὐαγγέλια τῶν καθημερινῶν ἀκολουθοῦν εἰς τὸ ἐξῆς κανονικὰ τὴν καθωρισμένην σειράν, ἐνῶ τὰ ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν ὄχι.

Ἡ πρώτη ἀναταραχὴ γίνεται μὲ τὴν Δ' Κυριακὴν. Αὐτὴ τίθεται τὴν Κυριακὴν τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου μετὰ τὴν 11ης καὶ 17ης Ὀκτωβρίου, εἴτε εἶναι κανονικὰ ἢ σειρά της εἴτε ὄχι. Δευτέρα μεταβολὴ σειράς γίνεται μὲ τὴν Ε' Κυριακὴν. Αὐτὴ τίθεται πάντοτε μετὰ τὴν 30ῃς Ὀκτωβρίου καὶ τῆς 5ης Νοεμβρίου. Τρίτη ἀλλαγὴ γίνεται μὲ τὴν Ι' καὶ ΙΑ' Κυ-

ριακή. Αὐτὲς τίθενται πρὸ τῆς Κυριακῆς πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως· ἡ ΙΑ' εἶναι ἡ Κυριακὴ τῶν Προπατόρων (11-17 Δεκεμβρίου) καὶ ἡ Γ' ἡ πρὸ αὐτῆς Κυριακὴ. Τὰ ἐνδιάμεσα συμπληρῶνται μὲ τίς λοιπὲς κατ' ἀριθμητικὴν σειράν Κυριακῆς, ἀπὸ τίς ὁποῖες παραλείπεται μόνον ἡ ΙΒ' Λουκᾶ. Οἱ ὑπόλοιποι μένουσι γιὰ τὸ κενὸ διάστημα μεταξὺ τῆς Κυριακῆς μετὰ τὰ Φῶτα καὶ τῆς ἐναρξέως τοῦ Τριωδίου. Ἄν εἶναι μία ἡ Κυριακὴ αὐτῆ, τότε ἀναγινώσκεται τὸ εὐαγγέλιον τῆς ΙΕ' Λουκᾶ· ἂν δύο, τῆς ΙΒ' καὶ τῆς ΙΕ' Λουκᾶ· ἂν τρεῖς, τέσσαρες, πέντε ἢ κατὰ ἀνώτατο ὄριο (κατὰ τὸ νέο ἡμερολόγιον) ἕξ, τότε στίς τρεῖς πρώτες Κυριακῆς ἀναγινώσκονται τὰ εὐαγγέλια τῆς ΙΒ', ΙΔ' καὶ ΙΕ' Λουκᾶ καὶ τὰ ὑπόλοιπα συμπληροῦνται ἀπὸ τὰ μὴ ἀναγνωσθέντα τελευταῖα εὐαγγέλια τοῦ Ματθαίου (ΙΕ', ΙΣ' καὶ ΙΖ' Κυριακῆς). Ἐξαιρέσεις σημεῖοι ἂν ὁ Δεκέμβριος εἶχε πέντε Κυριακῆς, ὅποτε κατὰ τὴν πρώτην, πού συμπύπτει πάντοτε μετὰ τὴν 1ης-3ης Δεκεμβρίου, ἀνεγνώσθη τὸ εὐαγγέλιον τῆς ΙΔ' Κυριακῆς τοῦ Λουκᾶ· τότε δὲν ἀναγινώσκεται ἐκ νέου τὸν Ἰανουάριον, ἀλλὰ ἀναπληροῦται ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα εὐαγγέλια τῶν Κυριακῶν τοῦ Ματθαίου.

Δύο ἀντιπροσωπευτικὰ παραδείγματα θὰ κάμουν τὸ πρᾶγμα σαφέστερον:

- 1) Ἄν ἡ Ὑψωσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ συμπέσῃ μὲ Σάββατον:
 - 15 Σεπτεμβρίου: Κυριακὴ μετὰ τὴν Ὑψωσιν.
 - 16 Σεπτεμβρίου: Δευτέρα τῆς Α' ἐβδομάδος τοῦ Λουκᾶ.
 - 22 Σεπτεμβρίου: Κυριακὴ Α' Λουκᾶ.
 - 29 Σεπτεμβρίου: Κυριακὴ Β' Λουκᾶ.
 - 6 Ὀκτωβρίου: Κυριακὴ Γ' Λουκᾶ.
 - 13 Ὀκτωβρίου: Κυριακὴ Δ' Λουκᾶ (τῶν ἁγίων Πατέρων).
 - 20 Ὀκτωβρίου: Κυριακὴ Ε' Λουκᾶ (ἡ Ε' θὰ ἀναγνωσθῇ ἀργότερα).
 - 27 Ὀκτωβρίου: Κυριακὴ Ζ' Λουκᾶ.
 - 3 Νοεμβρίου: Κυριακὴ Ε' Λουκᾶ (μεταξὺ 30 Ὀκτωβρίου καὶ 5 Νοεμβρίου).
 - 10 Νοεμβρίου: Κυριακὴ Η' Λουκᾶ.
 - 17 Νοεμβρίου: Κυριακὴ Θ' Λουκᾶ.
 - 24 Νοεμβρίου: Κυριακὴ ΙΓ' Λουκᾶ (ἡ Γ', ΙΑ' καὶ ΙΒ' μετατίθενται).
 - 1 Δεκεμβρίου: Κυριακὴ ΙΔ' Λουκᾶ (ὁ Δεκέμβριος ἔχει πέντε Κυριακῆς).

8 Δεκεμβρίου: Κυριακή Γ' Λουκᾶ (πρὸ τῆς Κυριακῆς τῶν Προπατόρων).

15 Δεκεμβρίου: Κυριακή ΙΑ' Λουκᾶ (τῶν Προπατόρων).

22 Δεκεμβρίου: Κυριακή πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως.

Τότε τὸν Ἰανουάριο θὰ ἔχωμε:

12 Ἰανουαρίου: Κυριακή μετὰ τὰ Φῶτα.

19 Ἰανουαρίου: Κυριακή ΙΒ' Λουκᾶ (ὅν ἔχωμε περισσότερες ἀπὸ μία Κυριακὲς).

26 Ἰανουαρίου: Κυριακή ΙΕ' Λουκᾶ (ἢ ΙΔ' προανεγνώσθη).

Οἱ λοιπὲς Κυριακὲς ἀπὸ τὸν Ματθαῖο ἀναλόγως πρὸς τὴν γειννίασι μὲ τὸ Τριῶδιο.

2) Ὅταν ἡ Ὑψωσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ συμπέσῃ μὲ Κυριακή:

21 Σεπτεμβρίου: Κυριακή μετὰ τὴν Ὑψωσιν.

22 Σεπτεμβρίου: Δευτέρα Α' ἑβδομάδος τοῦ Λουκᾶ.

28 Σεπτεμβρίου: Κυριακή Α' Λουκᾶ.

5 Ὀκτωβρίου: Κυριακή Β' Λουκᾶ.

12 Ὀκτωβρίου: Κυριακή Δ' Λουκᾶ (τῶν ἁγίων Πατέρων).

19 Ὀκτωβρίου: Κυριακή Γ' Λουκᾶ.

26 Ὀκτωβρίου: Κυριακή Σ' Λουκᾶ (ἢ Δ' προανεγνώσθη,

ἢ Ε' μετατίθεται).

2 Νοεμβρίου: Κυριακή Ε' Λουκᾶ (Κυριακή μεταξὺ 30 Ὀκτωβρίου καὶ 5 Νοεμβρίου).

9 Νοεμβρίου: Κυριακή Ζ' Λουκᾶ.

16 Νοεμβρίου: Κυριακή Η' Λουκᾶ.

23 Νοεμβρίου: Κυριακή Θ' Λουκᾶ.

30 Νοεμβρίου: Κυριακή ΙΓ' Λουκᾶ (ἢ Γ', ΙΑ' καὶ ΙΒ' μετατίθενται).

7 Δεκεμβρίου: Κυριακή Γ' Λουκᾶ (ὁ Δεκέμβριος ἔχει τέσσαρες Κυριακὲς)

14 Δεκεμβρίου: Κυριακή ΙΑ' Λουκᾶ (τῶν Προπατόρων).

21 Δεκεμβρίου: Κυριακή πρὸ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως.

Καὶ τὸν Ἰανουάριο:

11 Ἰανουαρίου: Κυριακή μετὰ τὰ Φῶτα.

18 Ἰανουαρίου : Κυριακὴ IB' Λουκᾶ (ὅν ἔχουμε περισσότερες ἀπὸ μία Κυριακὲς).

25 Ἰανουαρίου : Κυριακὴ ID' Λουκᾶ (δὲν ἀνεγνώσθη τὸν Δεκέμβριο).

1 Φεβρουαρίου: Κυριακὴ IE' Λουκᾶ.

Καὶ ἂν ὑπάρχουν καὶ ἄλλες Κυριακὲς μεταξὺ τῆς 1ης Φεβρουαρίου καὶ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου συμπληροῦνται ἀπὸ τὸν Ματθαῖο.

Στὰ ἀνωτέρω παραδείγματα μερικὲς Κυριακὲς συμπίπτουν μὲ ἑορτές, κατὰ τὶς ὁποῖες, κατὰ τὸ Τυπικὸ, δὲν ἀναγινώσκειται τὸ εὐαγγέλιο τῆς Κυριακῆς ἀλλὰ τὸ τῆς ἑορτῆς, ὅπως π.χ. στίς 16 Νοεμβρίου (τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου), στίς 30 Νοεμβρίου (τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου) κλπ. Ἡ σειρὰ ὅμως τῶν περικοπῶν δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἀκολουθεῖ τὴν προβλεπομένη τάξι τῆς σὰν νὰ ἀνεγνώσθη τὸ εὐαγγέλιο τῆς Κυριακῆς. Δηλαδή στὸ δεῦτερο παράδειγμα ἡ 16η Νοεμβρίου εἶναι ἡ Η' Λουκᾶ. Κατ' αὐτὴν δὲν θὰ ἀναγνωσθῇ ἡ περικοπὴ αὐτῆ, ἀλλὰ τὸ εὐαγγέλιο τῆς μνήμης τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου· ἡ ἐπομένη Κυριακὴ δὲν θὰ εἶναι ἡ Η', ἀλλὰ κανονικὰ ἡ Θ' Λουκᾶ, καὶ τοῦτο γιατί κατὰ τὰ παλαιὰ Τυπικὰ ἐδιαβάζοντο καὶ οἱ δύο περικοπές, ὅπως γίνεται καὶ μέχρι σήμερα στὸ "Ἅγιον" Ὅρος.

Δύο Κυριακὲς τοῦ Λουκᾶ δὲν παρουσιάζουν προβλήματα, γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὶς μνημονεύσαμε ἀνωτέρω. Εἶναι ἡ IS' καὶ ἡ IZ' Λουκᾶ. Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου καὶ ἡ δευτέρα τοῦ Ἀσώτου. Αὐτὲς τίθενται πάντοτε στὴν κανονικὴ τῶν θέσι, δηλαδή στὴν ἀρχὴ τοῦ Τριωδίου.

Τὴν σειρὰ αὐτὴν τῶν Κυριακῶν τοῦ Λουκᾶ καθορίζουν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σχετικῆς παραδόσεως, τὰ «Κανόνια» τοῦ Ἑμμανουὴλ Γλυζωνίου, ποὺ εὐρίσκονται στὸ «Εὐαγγελιστάριόν» του ποὺ τυπώνεται στὸ τέλος τῶν Εὐαγγελίων, καθὼς καὶ τὰ ἰσχύοντα Τυπικὰ τοῦ Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου καὶ Γεωργίου Βιολάκη. Σχετικὰ μπορεῖ νὰ διαβάσῃ κανεὶς καὶ στὴν μελέτη τοῦ Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως Γενναδίου (Ἀραμπατζόγλου) «Βάσεις καὶ ὁδηγίαι διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ κανονίου ἐκάστου ἔτους μετὰ σχετικῶν πινάκων», εἰς τὸ περιοδικὸν «Ὁρθοδοξία», τ. II' (1938) σελ. 376-386 καὶ τ. ID' (1939) σελ. 15-24 καὶ 54-57, καθὼς ἐπίσης καὶ στίς εἰσαγωγὰς τῆς «Τάξεως τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν» τῶν ἐτῶν 1956 καὶ 1957 τοῦ Γεωργίου Μπεκατώρου.

Ἡ ἀναδρομὴ στὴν ἰσχύουσα πρᾶξι καὶ ἡ κατανόησις τοῦ πο-

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«Τῆ ΤΙΜῆ ΑΛΛΗΛΟΥΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΙ»

Ἡ ταπεινοφροσύνη ἔχει δυὸ πρόσωπα. Ἐνα πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἓνα πρὸς τὸν πλησίον. Ὅταν τὴ ζοῦμε καὶ τὴν ἐκδηλώνουμε πρόθυμα καὶ πρὸς τίς δυὸ αὐτὲς κατευθύνσεις, τότε εἶναι πλήρης καὶ γνησία.

Ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ εἶναι πιὸ εὐκόλο νὰ εἶναι κανεὶς ταπεινόφρων ἀπὸ ὅ,τι ἀπέναντι τοῦ πλησίον του. Μὲ τὸν Θεὸ δὲν μπορούμε νὰ συγκριθοῦμε σὲ τίποτε. Μᾶς ὑπερβαίνει ἄπειρα σὲ ὄλα, σὲ δύναμη, σὲ σοφία, σὲ ἀγιότητα. Ἀκόμη καὶ ὅ,τι καλὸ ἔχουμε, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξή μας ὡς ὁποιοδήποτε προτέρημα, ὑλικὸ ἢ πνευματικόν, Αὐτὸς μᾶς τὸ ἔδωσε καὶ τὸ Πνεῦμα του μᾶς τὸ συντηρεῖ. Ὁ Ἀπόστολος ρωτᾷ τὸν καθένα: «Τί ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;» (Α΄ Κορ. δ' 7).

Ἀπέναντι ὅμως τοῦ συνανθρώπου μας ἡ ταπεινοφροσύνη ἀπαιτεῖ ἀκοίμητη προσπάθεια γιὰ νὰ ὑπάρχη. Ὁ πλησίον εἶναι στὸ ἴδιο ὄντολογικὸ ἐπίπεδο. Μαζί του χωρεῖ σύγκριση καὶ ἀντιπαραβολή. Μπορεῖ νὰ ἔχη ἁμαρτίες, πάθη, πτώσεις, πού ἡμεῖς δὲν ἔχουμε. Ὁ Φαρισαῖος ἔκανε μιὰ τέτοια σύγκριση τοῦ ἑαυτοῦ του μὲ τὸν Τελώνη. Ὁ ἴδιος φύλαγε τίς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ δὲν βάραινε τὴ συνειδησή του ἢ μνήμη τῆς ἀδικίας. Ὁ Τελώνης ἦταν ὁ ἄνθρωπος πού ζοῦσε χωρὶς νὰ λογαριάζη τὸ θεῖο θέλημα, μὲ τὸ ἐπάγγελμα δὲ πού μετερχόταν (εἰσπράκτωρ τῶν ρωμαϊκῶν φόρων), ἀδικοῦσε καὶ λυμαινόταν τὸν λαόν. Ἡ ὑψηγορία τοῦ Φαρισαίου καταδικάζεται μέσα στὸ Εὐαγγέλιο. Ταπεινοφροσύνη ἀπέναντι στὸν πλησίον, κατὰ τὴν διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, δὲν σημαίνει τὸ ἀποτέλεσμα καταγραφῆς τῶν σκιῶν τοῦ ἄλλου. Δὲν εἶναι μιὰ ἐξαίρεση, ἀλλὰ ἓνας γενικὸς κανὼν. Πρέπει νὰ εἴμαστε ταπεινόφρονες, δηλαδὴ νὰ

λυπλόκου σχήματος πού ἀκολουθεῖ, ὅσο καὶ ἂν δὲν εἶναι εὐχάριστη, εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ἐπισημάνωμε τὰ προβλήματα καὶ νὰ ἐπιχειρήσωμε, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν λύσιν των.

Αὐτὸ ὅμως τὸ ἀφήνομε γιὰ τὴν ἐπομένη συνέχεια.

τοποθετοῦμε τὸν ἑαυτὸν μας πιὸ κάτω ἀπὸ τὸν καθένα, ὅσο ἀνάξιος καὶ ἂν φαίνεται ὁ πλησίον μας τέτοιας τιμῆς. Γνώρισμα κοινὸ τῶν ἀληθινῶν Χριστιανῶν, λέγει ὁ Ἀπόστολος, — εἶναι τὸ νὰ προλαμβάνουν νὰ βάζουν μπροστά τους ὁ ἕνας τὸν ἄλλο στὴν τιμῆ, νὰ ἀφήνουν μὲ προθυμίαν τὴν πρώτη θέση στὸν πλησίον τους.

Τίθεται ὁμως τὸ ἐρώτημα: Αὐτὴ ἡ νεώτερη, ἡ πρὸς τὸν πλησίον ταπεινοφροσύνη εἶναι πάντα ἀντικειμενικὴ, ὅπως εἶναι, χωρὶς καμμιὰ ἀμφιβολία, ἡ ταπεινοφροσύνη μας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ; Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ κάθε χριστιανὸς νὰ θεωρῆ τὸν ἑαυτὸ του ἔσχατο, ὅταν ὑπάρχουν, στὰ πράγματα, διαφορὲς πού δὲν τὸν βαρύνουν, ἀλλὰ τὸν ἀναδεικνύουν; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πιστεῦθῃ ὁ εὐσεβὴς ὅτι φαίνεται χαμηλότερα μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἄπιστο, τὸν ἄσωτο, τὸν φονεῖα, τὸν ψεύτη, τὸν ἄρπαγα; Ἡ ἔστω ἀπὸ ἕνα ἄλλο πιστὸ καὶ εὐσεβῆ, πού ὁμως ἔχει ἀκόμη σοβαρὲς σκιεὲς στὸν βίον του;

Κάθε ἀρετὴ καὶ κάθε ἁμαρτία πού παρατηροῦμεν στὸν ἑαυτὸ μας ἢ στοὺς ἄλλους, δὲν πρέπει νὰ τὴν κρίνουμε μονάχα ἐπιφανειακά, ἀλλὰ καὶ σὲ σχέσιν μὲ τίς συνθήκες, φανερὲς ἢ πιθανές, μέσα στις ὁποῖες εἶναι πραγματοποιημένη. Οἱ βουλὲς τοῦ Κυρίου εἶναι ἀνεξερεύνητες καὶ ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ βίου μας δὲν εἶναι πάντα εὐκόλο νὰ ἐξηγηθῆ καὶ νὰ ἀξιολογηθῆ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς. Ὑπάρχουν μέσα μας καὶ γύρω μας συνθήκες καὶ προϋποθέσεις πού κάνουν ἐλαφρότερη ἢ βαρύτερη τὴν ἁμαρτία, λιγώτερο ἢ περισσότερο ἀξιόπιστη τὴν ἀρετὴ. Ἄν ἐγὼ, πού κρίνω καὶ κατακρίνω τὸν ἀδελφὸ μου, βρισκόμουν στις ἴδιες συνθήκες καὶ προϋποθέσεις μ' αὐτόν, ἴσως ἔπεφτα πιὸ χαμηλά. Καὶ ἂν ἔχω κάνει ὀρισμένα βήματα στὴν ἀρετὴ, δὲν ἦταν μονάχα γιὰ τὸ θέλησα καὶ ἔτρεξα, ἀλλὰ πρὸ παντός γιὰ τὴν θεία χάρι καὶ ἡ θεία πρόνοια μὲ βοήθησαν σ' αὐτὸ καὶ μοῦ τὸ ἐπέτρεψαν, κατὰ τὸ ἀποστολικό: «Οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ» (Ρωμ. θ' 16). Καὶ ἂν σήμερα ὁ ἀδελφός μου εἶναι πεσμένος, ποιὸς μοῦ λέγει ὅτι θὰ μείνῃ στὴν πτώσει του καὶ ὅτι δὲν θὰ σηκωθῆ καὶ δὲν θὰ φθάσῃ στις κορφὰς τῆς ἀγιότητος; Καὶ ἂν ἐγὼ νομίζω ὅτι στέκομαι, ποιὸς μοῦ λέγει ὅτι δὲν θὰ πέσω, κατὰ τὸ ἀποστολικό: «Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ» (Α' Κορ. ι' 12);

Σὲ ὅποιαδήποτε, λοιπόν, περίπτωσι, ἡ ταπεινοφροσύνη ἀπέναντι τοῦ πλησίον ἔχει πλήρη βάση καὶ ἐδηλώνεται ἐνεργη-

τικά με τὸ νὰ παίρνομε θέση μετὰ ἀπ' αὐτόν, «τῆ τιμῆ αὐτόν προηγούμενοι» (Ρωμ. ιβ' 10).

Μποροῦμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν ταπεινοφροσύνη σὰν τὸν ἴσκιο τῆς κορυφαίας τῶν ἀρετῶν, τῆς ἀγάπης. Ἡ εὐαγγελικὴ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης. Καὶ ὅπου αὐτὴ ἢ τελευταία κατευθύνεται, τὸ ἴδιο κάνει καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη, ὅπως ὁ ἴσκιος ἀκολουθεῖ τὸ σῶμα ποῦ τὸν προκαλεῖ. Ὅπως, λοιπόν, ἡ ἀγάπη ἔχει δυὸ ἀντικείμενα, δυὸ στόχους, ἔτσι καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη, σὰν ἐκδήλωση ἀγάπης, «οὐ ζητοῦσης τὰ ἑαυτῆς» (Α' Κορ. ιγ' 5), ἔχει τὰ ἴδια ἀντικείμενα καὶ τοὺς ἴδιους στόχους: τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον. Ταπεινοφρονοῦμε ὄχι ἀπλῶς γιατί ὁ Θεὸς καὶ ὁ πλησίον ὑπερέχουν, ἀλλὰ κυρίως γιατί ἀγαποῦμε τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον. Ἐμπνεόμενοι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀγάπη, «οὐ ζητοῦμεν τὰ ἑαυτῶν», ἐξαιρούμε, τιμῶμε τὰ ἀντικείμενά της καὶ ταπεινώνουμε τὸν ἑαυτό μας. Κάθε ἔπαινος, κάθε στοργικὴ ὑπόληψη στρέφεται ἐκ μέρους μας πρὸς αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα, μὴ θέλοντας νὰ κρατήσουμε τίποτε δικό μας.

Ἡ Χριστιανικὴ ταπεινοφροσύνη δὲν εἶναι ἓνας παγερὸς φιλοσοφικὸς ἀπολογισμὸς, ἀλλὰ μιὰ πολύχυμη καὶ ζεστὴ αἴσθησι ἀγάπης, καρπὸς ἀγάπης.

Ὁραῖο τῆς πρότυπο μᾶς προβάλλει ὁ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης τὸν Τίμιο Πρόδρομο ἀπέναντι τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Τίμιος Πρόδρομος διακηρύττει γιὰ τὸν Χριστό: «Ἐκεῖνον δεῖ ἀξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι» (Ἰω. γ' 30). Δὲν θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ἄξιο οὔτε νὰ τοῦ λύση τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων (Ἰω. α' 27). Ἀλλὰ ἡ σκιά στὴν ὁποία ἀποσύρεται γιὰ ν' ἀφήση νὰ λάμψη ὁ Χριστός, δὲν εἶναι σκιά παγερῆς αὐτοεξουθενώσεως. Εἶναι σκιά ποῦ κρύβει μεγάλη χαρὰ καὶ πλοῦτο ἐξαισιῶν αἰσθημάτων. Εἶναι ὁ «φίλος τοῦ Νυμφίου» (Ἰω. γ' 29), ποῦ «χαρᾶ χαίρει» (Ἰω. γ' 29) γιὰ Ἐκεῖνον. Ὅσο ὁ Χριστός, ὁ κατ' ἐξοχὴν πλησίον μας, δοξάζεται, τόσο πιὸ γλυκειὰ εἶναι ἡ χαρὰ μας ἂν τὸν ἀγαποῦμε ἀληθινά. Καὶ δὲν δείχνουμε τὴν ἀγάπη μας μ' αὐτὴ τὴν παράμερη, τὴν κρυφὴ χαρὰ, στὴ σκιά τῆς ταπεινοφροσύνης. Μιὰ χαρὰ ποῦ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἀφανίσεώς μας, ἀμοιβὴ ἀπερίγραπτα ἀνώτερη καὶ ἄπειρα πιὸ ἀξιοπόθητη ἀπὸ ὅλα ὅσα κολακεύουν τὸ ἐγὼ μας.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

ὑπὸ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. ἐχορηγήθησαν συντάξεις εἰς τοὺς κάτωθι:

Αἰδεσιμώτατον Παπανδρέου Ἀθηνόδωρον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ/7 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 107.529.—Πρεσβυτέραν Πολύζου Μαρίαν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας, Γ/7 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.506. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 102.646.—Αἰδεσιμώτατον Ὀρφανὸν Κων/νον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλευθερουπόλεως, Δ/8 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 38.571.—Δίδας Ἀναγνωστοπούλου Ἀφροδίτην—Μαρίαν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, Γ/7 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.189. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 95.326. — Αἰδεσιμώτατον Κολυδάν Νικόλαον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μαντινείας καὶ Κυνουρίας, Δ/8 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.765. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 88.150. — Αἰδεσιμώτατον Παπαδόπουλον Νικόλαον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Α/4 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 3.205. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 50.232. — Αἰδεσιμώτατον Μητρόπουλον Βασίλειον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, Δ/8 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 95.173.—Αἰδεσιμώτατον Νικητάρῶν Ἰωάννην, Ἐξαρχία Πάτμου, Δ/8 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.122. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 33.379. — Αἰδεσιμώτατον Ἀποστολάκον Δημήτριον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γυθείου καὶ Οἰτύλου, Γ/7 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 93.274. — Αἰδεσιμώτατον Παπαχρυσάνθου ἡ Χρυσάνθου Ἰωακείμ, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐλευθερουπόλεως, Δ/8 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.454. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 24.885.—Αἰδεσιμώτατον Παπαδόπουλον Βασίλειον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐδέσσης καὶ Πέλλης, Δ/8 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.565. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 12.849. — Αἰδεσιμώτατον Κωτσάκην Στέφανον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τρίκκης καὶ Σταγῶν, Β/6 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.571. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 108.722. — Αἰδεσιμώτατον Παπαδόπουλον Γεώργιον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Σύνταξις δρχ. 1.832. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 54.827,50. — Αἰδεσιμώτατον Κωνσταντινίδην Φώτιον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ/7 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 73.800 — Αἰδεσιμώτατον Μεκιάρην Εὐστράτιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης, Γ/7 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.123. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 107.529. — Αἰδεσιμώτατον Κλάδαν Ἰωάννην, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κερκύρας καὶ Παξῶν, Β/6 μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.571. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 119.348.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Συμπόσιον Πατέρων.— **Ἐπίκαιρα**. — **Ὁ ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Γένους Κοσμάς ὁ Αἰτωλός**. — **Εὐαγγέλου Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, **Ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ**. — **Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης**, Σκέψεις γὰρ τὴν Ὀρθόδοξο Λατρεία. **Μετάφρασις ἀρχιμ. Μελετίου Καλαμαρά**. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη**, Γνωριμία μετὸν Ὀρθόδοξο Μοναχισμό. — **Πρωτοπρ. Δρ. Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου**, Πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐνοριακῆς διακονίας. — **Φ.**, **Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες**. — **Βασ. Μουστάκη**, «Τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι». — **Εἰδήσεις τοῦ TAKE**.

* * *